

Economisch-Statistische Berichten

In memoriam
Dr. Cornelis van den Berg
(31 augustus 1919—18 juli 1957)

★

Prof. Dr. D. Simons
De wetenschappelijke arbeid van
Dr. C. van den Berg

★

Drs. J. W. de Pous
Middelen en verlangens
(II)

★

Drs. M. van der Velden
Amerika en de Euromarkt

★

A. L. Grader van der Maas
De deelbaarheid
van overdraagbare kredieten

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

42e JAARGANG

No. 2091

WOENSDAG 24 JULI 1957

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

Spuistraat 172

Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Open bewaring van effecten
en schatkistpapier

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

R. Mees & Zoonen

Bankiers en

Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage

Delft - Schiedam - Vlaardingen

Alblasserdam

Beheer en administratie

van vermogens

Executele en bewind-

voering

Overweegt U eens ook

E.-S.B.

in Uw publiciteit te betrekken !!!

INHOUD

	Blz.		Blz.
In memoriam Dr. Cornelis van den Berg (31 augustus 1919 — 18 juli 1957).....	583	Aantekeningen:	
De wetenschappelijke arbeid van Dr. C. van den Berg, door Prof. Dr. D. Simons	584	Olie in perspectief, door F. S. Noordhoff	594
Middelen en verlangens (II), door Drs. J. W. de Pous	585	Energieproductie in Oost-Duitsland, door L. J. M. van den Berk	595
Amerika en de Euromarkt, door Drs. M. van der Velden	590	Notities:	
De deelbaarheid van overdraagbare documentaire kredieten, door A. L. Grader van der Maas	592	Industrie en ingenieurs	589
		Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet	596
		Recente publikaties	597

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Dr. Cornelis van den Berg

31 augustus 1919 - 18 juli 1957

Dr. C. van den Berg, secretaris van het Nederlandsch Economisch Instituut, is op 18 juli overleden. De laatste weken voelde hij zich moe. Wij allen, die wisten, hoe volledig hij wilde volbrengen, wat hij op zich nam, meenden de oorzaak te kennen; een korte rust zou hem wel weer in ons midden brengen. De treurige werkelijkheid was anders. Vrijwel overmeesterd door de aantasting der organen, die het einde bracht, had hij nog doorgewerkt, lichamelijk ongemak van zich afschuddend op een wijze, die de medici heeft verbaasd.

Zijn wezen is getekend in de geschiedenis van zijn laatste maanden; hij heeft het lijden ondergaan, zoals hij zijn gehele leven was, volhardend, opgewekt, gelijkmoedig. Een man is weggefallen uit het eerste gelid van het Nederlandsch Economisch Instituut en van het Nederlands wetenschappelijk leven.

Geboren te Rotterdam, in het hart van de nu verdwenen binnenstad, ging hij na zijn middelbare opleiding, ook daar studeren. Het kandidaatsexamen in de economische wetenschappen werd in 1939 behaald. De oorlog deed hem reeds kennen, zoals wij hem verder steeds hebben gekend. Terwijl hij werkte bij de accountantsdienst van het Departement van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, werd ook onder de moeilijke omstandigheden de voorbereiding voor het doctoraal examen voortgezet; tegelijkertijd konden het land en zijn vrienden op zijn trouw rekenen.

Respect voor zijn kunde en doorzettingsvermogen, ontstaan uit vriendschapsbanden in de oorlog, brachten hem na de bevrijding het verzoek toe te treden tot de toen nog veel kleinere groep, die bezig was het N.E.I. weer op gang te brengen. In 1946, het jaar van zijn doctoraal examen in de bedrijfseconomische richting, kwam hij bij het N.E.I.;

in oktober 1947 werd hij waarnemend secretaris; de benoeming tot secretaris volgde op 1 januari 1949.

Hijzelf beschouwde zich als gevraagd uit een kring van gelijken. Het was kenmerkend voor zijn karakter, dat hij van dit standpunt nooit is afgeweken en steeds dezelfde tegenover ieder bleef. Hij respecteerde ieders mening, doch ook die van zichzelf. Nooit zou hij een kwestie opgeven uit vrees voor personen. Voor kracht van argumenten was zijn helder verstand onmiddellijk gevoelig, hoe dit ook afliep voor eigen standpunt. Dit alles met een lichte glimlach, want van het betrekkelijke van wetenschappelijke en organisatorische vraagstukken tegenover de diepere benauwenissen van de menselijke ziel, was hij zich zeer bewust.

Gedurende zijn secretariaat is het Nederlandsch Economisch Instituut sterk gegroeid. Het tijdschrift bleef, naar wij hopen, onverzwakt. Het contact met België werd vooral in stand gehouden door zijn beleid. De snelle groei vond plaats door de uitbreiding van het economisch onderzoekswerk in opdracht van Overheid, bedrijfsleven en instellingen. De laatste jaren kwam daarbij de afdeling voor internationale economische groei. Geheel nieuwe werkteerrenen werden betreden, nationale en internationale contacten vermenigvuldigden zich; het aantal medewerkers steeg tot boven de vijftig. Alle medewerkers hebben deze groei gedragen, doch wij weten allen, dat Van den Berg in deze dynamiek de evenwicht brengende kracht was. Hij kon de doeleinden ver vooruit plaatsen en dan met niet afhoudende kalmte op weg daarheen blijven. Hij stimuleerde steeds, doch wie meende dat voeten ons gegeven zijn om te vliegen, bracht hij op de begane grond, liever door overreding dan door kracht.

Hij was heel jong begonnen, het waren dikwijls zware besluiten, die moesten worden genomen, te meer omdat hem de gevolgen en verantwoordelijkheid voor de toekomst steeds voor ogen stonden. En dat in een milieu dat bijeen was gebracht om het vermogen tot analyseren en de gave om de analyse te formuleren. Met een soms hemzelf uitputtende neiging tot billijkheid, luisterde en woog hij... en ging voort te overreden.

Hoezeer degenen om hem heen bewonderden, wat hij presteerde, na een vijftal jaren kreeg hij het gevoel, als organisator te midden van zich steeds verder specialiserende economen, dat hij op zand schreef. Zijn belangstelling was steeds bedrijfseconomisch gericht, zijn ervaring en zijn striktheid leidden hem naar het vraagstuk van de efficiency der gemeentelijke huishoudingen. Hij was nog slechts kort in deze problemen verdiept, of de buitenwereld kwam op hem aan. Men wilde in vele gemeentelijke huishoudingen al spoedig zijn persoonlijk advies. Doch Van den Berg wilde dieper achtergrond en hij begaf zich onverdroten in het doorgewas op rotsgrond der gemeentefinanciën. Het is voor allen, die hem kenden een grote troost dat de eerste aanleg van dit werk zijn afsluiting vond in de promotie in november van verleden jaar. Volgende onderzoekingen had hij reeds opgezet; de cijferreeksen zullen niet meer door het oog van deze meester zinvol worden gerangschikt.

De beloften van zijn jeugd en zijn studie heeft hij mogen vervullen; de volle ontplooiing van zijn gaven en maatschappelijke ervaring, gesteund op het gevormde oordeel dat zich aftekende, was op komst; de volle wasdom is Nederland onthouden.

Het Nederlandsch Economisch Instituut is in diepe rouw. Dr. Van den Berg was een man, die zich steeds naar het goede keerde; hij heeft slechts vrienden achtergelaten. Moge het ons gegeven zijn uit deze vriendschap enige troost te brengen aan zijn dappere vrouw en zijn kinderen.

De wetenschappelijke arbeid van Dr. C. van den Berg

Het stemt mij tot grote weemoed om bij het verscheiden van een jonge man als Van den Berg, een overzicht te geven van zijn wetenschappelijke arbeid. Nog zoveel mocht van hem worden verwacht. Zelf was hij bezield met het vaste voornemen de eenmaal aangevangen arbeid voort te zetten en het probleem, dat hem de laatste jaren zozeer had geboeid, in een meer uitgebreid geschrift te behandelen.

Ik heb het oog op zijn onderzoekingen naar de financiële structuur der gemeenten, die van zijn publicistische arbeid het grootste gedeelte hebben gevormd. In de jaargangen 1952 en 1953 van dit tijdschrift heeft hij reeds in samenwerking met anderen, artikelen gepubliceerd op het terrein der gemeentelijke financiën. Daarvan noem ik het artikel omtrent „De financiële behoeften der gemeenten” („E.-S.B.” 1953, blz. 310), waarin hij met zijn mede-auteur de gedachte lanceert het vraagstuk van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten langs andere wijze te benaderen dan tot dusverre gebruikelijk was. Uit statistische onderzoekingen nopens de personeelsbezetting en -uitgaven van een aantal gemeenten, welke het Nederlandsch Economisch Instituut had verricht, bleek „merkwaardige regelmatigheden”. De vraag werd nu gesteld, of deze regelmatigheden zich ook zouden voordoen ten aanzien van het totaal der lasten van de gemeenten. Het was minder eenvoudig deze regelmatigheden te constateren, doch een weg werd aangegeven om het vraagstuk op die wijze aan te pakken, hetgeen het voordeel zou hebben „dat de uitkeringen aan een bepaalde gemeente bezien worden in het kader van het grote geheel en, in principe, niet gebaseerd worden op uitkeringen aan deze gemeente in het verleden”. Langs deze weg zou een mogelijkheid bestaan „om de regeling van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten te baseren op de financiële behoeften der gemeenten, welk begrip een diepere betekenis krijgt door het normatieve karakter, dat de analyses er aan kunnen geven”.

Enige jaren later kreeg Van den Berg, door een aan het Nederlandsch Economisch Instituut gegeven opdracht, de mogelijkheid de aangewezen weg te betreden en als een eerste fase van het onderzoek de structuur van de gemeentelijke uitgaven in enige jaren te bestuderen. De leiding van het Productiviteitsfonds, die deze opdracht verstrekke, heeft gaarne haar toestemming verleend de resultaten van dit onderzoek te benutten voor de samenstelling van het proefschrift omtrent „De structuur van de gemeentelijke uitgaven”, waarop Van den Berg pas de korte geleeden, op 29 november 1956, aan de Nederlandsche Economische Hoogeschool is gepromoveerd.

Naast een verslaglegging van de door een moeizaam onderzoek verkregen resultaten gaf die studie veel meer. Van den Berg had niet slechts met de hem eigen zorgvuldigheid het onderzoek geleid en zich daarvoor ook nader bekwaamd in de theorie en techniek van de wiskundige statistiek, maar hij had zich ook verdiept in het vraagstuk

van de plaats der gemeente in ons staatsbestel. Wil men de traditie van een door de Grondwet erkende gemeentelijke zelfstandigheid handhaven, dan kost dit bij de geleidelijk steeds centralistischer geworden fiscale en algemeen financieel-economische politiek een voortdurend zoeken en tasten naar een regeling, die tussen beide harmonie weet te scheppen. Dat is het probleem van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten, dat het telkens groter wordende sluitstuk van het financieel statuut der gemeente vormt.

Zelfstandigheid veronderstelt de mogelijkheid van keuze en vrije beschikking. Dat doet de gedachte aan regelmatigheid in de gemeentelijke uitgaven terugwijken. Toch blijkt in de praktijk het financiële beleid der gemeenten — ook al wordt afgezien van de grenzen, die de middelen hieraan stellen — veel regelmatigheid te vertonen. Die regelmatigheden zijn echter grotendeels verborgen onder het verhullende beeld van het totaal der uitgaven, waartoe talrijke factoren hebben medegewerkt, die van gemeente tot gemeente uiteen kunnen lopen of in intensiteit verschillen. Slechts door deze factoren op te sporen en hun invloed op het totaal duidelijk te maken, is het mogelijk de verborgen regelmatigheden aan het licht te brengen.

Dat heeft het onderzoek, althans voor de gemeenten met meer dan 20.000 zielen, gedaan. Zoals Van den Berg het met de vereiste wetenschappelijke voorzichtigheid heeft uitgedrukt (blz. 73): van de pogingen „om de variaties in de uitgaven tussen de gemeenten te verklaren (werd) het beste resultaat verkregen door aan te nemen, dat een viertal „objectieve” factoren een systematische invloed heeft op de uitgaven, te weten *a.* de bevolkingsomvang; *b.* de centrumfunctie (de mate waarin een gemeente functies voor andere gemeenten verricht); *c.* de graad van industrialisatie; *d.* de bodemgesteldheid. . . . Met behulp van deze factoren is het mogelijk de verschillen in de uitgaven per hoofd van deze gemeenten ten dele te verklaren”.

Het proefschrift geeft een nauwgezette verantwoording van de wijze, waarop dit resultaat werd bereikt. De ingewijde/begrijpt, welke moeilijkheden moesten worden overwonnen om de hier met woorden aangeduide factoren tot kwantitatief-meetbare grootheden te maken en daardoor in het statistisch onderzoek en de verwerking daarvan te kunnen gebruiken.

Bij dit resultaat is Van den Berg niet blijven stilstaan, doch hij heeft getracht om hierop voortbouwende te geven, in welke richting een nieuwe regeling voor het financiële statuut der gemeenten zou kunnen worden gevonden. Het door behoeften, omstandigheden en gewoonten vastliggende deel van de uitgaven zou, met behulp van daarop ingerichte sleutels, door bepaalde algemene uitkeringen moeten worden gedekt, terwijl voor het variabele deel in de uitgaven zoveel mogelijk eigen gemeentelijke middelen ter beschikking zouden moeten staan.

Met deze enkele zinnen is de inhoud van het naar omvang beknopte proefschrift slechts zeer onvolledig aangegeven. Het is een geschrift, waarin geen woord te veel staat en waarin iedere zin het betoog een stap verder brengt. Ik beschouw het als een van de meest waardevolle bijdragen voor de studie van dit moeilijke probleem en als een voorbeeld van een arbeid, die recht geeft op de doctorstitel.

Hoezeer het vraagstuk Van den Berg's aandacht had, is wel gebleken uit wat hij in het korte tijdsbestek na zijn promotie nog heeft gepubliceerd. Het eindrapport van de commissie-Oud heeft hij nauwkeurig en scherp kritisch besproken in een drietal artikelen, welke in mei en juni in „E.-S.B.” verschenen (1957, blz. 367, 404, 447).

Voor het Nederlandsch Instituut voor Efficiency, dat hem reeds eerder hiertoe had aangezocht, schreef hij een voortreffelijk preadvies omtrent de betekenis van het economisch onderzoek voor de gemeenten, waarin hij achtereenvolgens behandelde het sociaal-economisch onderzoek voor een enkele gemeente, de doelmatigheid van onderzoeken voor een groep van gemeenten en ten slotte

de onderzoeken omtrent de financiële structuur van de gemeenten als totaliteit.

Al had hij voor dit laatste gedeelte de grootste belangstelling, ook de andere onderdelen van zijn preadvies heeft hij samengesteld met diezelfde weloverwogenheid en verantwoordelijkheidszin, welke zijn arbeid en zijn persoonlijkheid sierden. De discussie naar aanleiding van dit rapport heeft hij op heldere wijze ingeleid en besloten. Het was voor mij de laatste keer, dat ik hem mocht ontmoeten. Sindsdien schreef hij mij nog over een mogelijkheid tot voortzetting van de door hem aangevragen onderzoeken en over zijn voornemen, het grotere boek over het financieel statuut der gemeenten aan te vatten. Het heeft niet zo mogen zijn. Aan zijn wetenschappelijke arbeid is een onherroepelijk einde gekomen. Doch wat hij in zijn korte leven heeft gepresteerd, is zeker niet verloren, indien verder wordt doorgegaan in de richting, welke hij heeft aangewezen. Aldus zou de verdienste van deze aan de wetenschap te vroeg ontvallen goede mens het best worden geëerd.

's-Gravenhage.

D. SIMONS.

Middelen en verlangens

(II)

„It is hardly too much to say that this price-wage question is the biggest unsolved economic problem of our time: Can business, labor and agriculture learn to act in such a way as to avoid inflation whenever private or public spending brings us anywhere near to full employment? A wage and price policy for full employment - that is America's greatest problem and challenge” (P. A. Samuelson, Economics, New York - London - Toronto, 1952, blz. 418).

Indien de stijging van de nominale inkomens der verschillende inkomensgroeperingen de vermeerdering van het reële nationale inkomen overtreft, zal hiervan een opwaartse druk op het prijsniveau en een vermindering van het saldo op lopende rekening van de betalingsbalans het gevolg zijn, tenzij deze vergroting van de nominale inkomens met een toeneming van de gemiddelde spaarquote zou gepaard gaan.

Een benadering van de economische problematiek vanuit dit gezichtspunt is in wezen dezelfde als de benaderingswijze, welke in het eerste gedeelte van dit artikel werd gebezigd bij de beoordeling van het gevoerde sociaal-economische beleid. Niettemin verdient het aanbeveling beide methoden van benadering te hanteren om de schijnwerper des te beter te kunnen richten op de oorzaken van de moeilijkheden, waarvoor onze volkshuishouding zich momenteel ziet geplaatst.

Algemene en specifieke verlangens.

Wanneer wordt gesproken over de inwilliging van verlangens met betrekking tot de verdeling van het nationale inkomen, claims op de toeneming van het nationale in-

komen, meedelen in de welvaart, etc. dient voorop te worden gesteld, dat in eerste instantie het nationale inkomen en de toeneming daarvan „automatisch” worden verdeeld. In de door Drs. J. A. Links voorbereide monografie 3 van het Centraal Planbureau inzake de verdeling van een toekomstige toeneming van het nationale inkomen, welke in 1955 werd gepubliceerd — naar ons gevoelen een belangwekkende publikatie, zonder welke de samenstelling van het tweede gedeelte van dit artikel niet mogelijk zou zijn geweest — wordt in dit verband gesproken van „niet apart geformuleerde verlangens”. Deze zullen „automatisch” worden bevredigd, omdat normaliter een verhoging van het nationale inkomen grotendeels ten goede komt aan de bevolkingsgroepen, die in dezelfde periode daadwerkelijk een bijdrage tot de produktie hebben geleverd. Indien bijv. door verbetering van de produktiviteit het nationale inkomen wordt vergroot, zal deze toeneming van het nationale inkomen aanvankelijk aan de ondernemers toevallen, indien en voor zover de bestaande prijzen worden gehandhaafd. Door toepassing van de S.-E.R.-norm, waarbij wordt gestreefd naar een evenredige toeneming van de loonsom per werknemer en het nationale inkomen per hoofd van de beroepsbevolking zal vervolgens door loonsverhoging een deel van de toeneming van het nationale inkomen aan de loontrekkenden ten goede komen. Een inflatoire ontwikkeling zal hierbij slechts dan te voorkomen zijn, indien de „niet apart geformuleerde” of „algemene” verlangens der werknemers, gericht op het mededelen in de welvaart, worden voldaan uit de toegenomen ondernemerswinsten. Met andere woorden deze loonsverhogingen mogen niet

Een cumulatie van loonsverhogingen bij toepassing van twee verschillende normen en de hieruit voortvloeiende inkomensinflatie is in de praktijk slechts te voorkomen, indien de inwilliging van de algemene en specifieke verlangens voldoende wordt „getimed”. Deze timing is in de afgelopen jaren niet bevredigend geweest. Om deze uitspraak nader te adstrueren gaat schrijver de bevrediging van de specifieke en van de algemene verlangens na in de periode 1954-1957, waarbij de verlangens, waarvan de realisering in 1957 vaststaat als ingewilligd worden beschouwd, terwijl de overige cijfers voor 1957 zijn ontleend aan de prognose in het Centraal Economisch Plan 1957. Ten slotte maakt schrijver een raming van de ontwikkeling in de periode 1957-1960. In zijn slotconclusie wijst schrijver op de noodzaak van de opstelling van een in kwantitatieve omvang met de verwachte toeneming van het nationale inkomen overeenstemmend prioriteitenschema ter voorkoming van inflatie.

in de prijzen worden doorberekend; zij dienen te worden bestreden uit de toeneming der primaire inkomens van de ondernemers.

Wanneer vervolgens andere „wel apart geformuleerde” of „specifieke” verlangens ¹⁾ — hetzij in de primaire, hetzij in de secundaire inkomenssfeer — voor inwilliging in aanmerking komen, zal wederom slechts dan een inflationistische inkomens- en prijsbeweging kunnen worden voorkomen, indien de realisering van deze verlangens wordt voldaan uit de toegenomen primaire inkomens van zelfstandigen en/of loontrekkenden. De praktijk heeft evenwel geleerd, dat bij deze inkomenscategorieën de tendens aanwezig is de eenmaal bereikte welvaartspositie — zowel absoluut als relatief — te handhaven en de achteruitgang in inkomen te voorkomen of te redresseren door afwenteling in de prijzen of door compenserende loonmaatregelen. De inwilliging van laatstgenoemde verlangens geschiedt dan langs inflatoire weg. Dit kan zich bijv. voordoen, wanneer als norm voor de loonpolitiek eerst het inkomenscriterium en vervolgens bij de invoering van een sociale voorziening of huurverhoging het kosten van levensonderhoud-criterium wordt gebézigd. Wij wezen er in het eerste gedeelte van dit artikel reeds op, dat een cumulatie van loonsverhogingen bij toepassing van beide normen in beginsel niet noodzakelijk is, wanneer nl. bij de hantering van het inkomenscriterium rekening wordt gehouden met de op de kosten van levensonderhoud gebaseerde loonsverhogingen en met de specifieke loonverlangens, welke inmiddels werden, resp. zullen worden bevredigd. Deze cumulatie en de hieruit voortvloeiende inkomensinflatie is in de praktijk evenwel slechts dan te voorkomen, indien de inwilliging van de algemene en specifieke verlangens voldoende worden „getimed”. Deze timing is in de afgelopen jaren niet bevredigend geweest. Om deze uitspraak nader te adstrueren zal worden nagegaan de bevrediging van de specifieke en van de algemene verlangens in de periode 1954-1957, waarbij de ver-

¹⁾ Het Centraal Planbureau definieert het begrip specifiek verlangen als volgt: „het uitdrukkelijk geformuleerd verlangen van een bepaalde groep (c.o. overheid), dat tot zijn verwezenlijking sanctionering door de overheid behoeft en dat bij het effectief in vervulling gaan in eerste instantie zal leiden tot een vermindering der — onder ongewijzigde omstandigheden — te verwachten bestedingsmogelijkheden van alle overige groepen”.

langens, waarvan de realisering in 1957 vaststaat als ingewilligd worden beschouwd, terwijl de overige cijfers voor 1957 zijn ontleend aan de prognose in het Centraal Economisch Plan 1957.

Ten slotte is een raming gemaakt van de ontwikkeling in de periode 1957-1960, waarbij ernstig en diep nadenken ons de overtuiging heeft geschonken, dat de aan het einde van dit artikel opgenomen prognose, welke wij aanvankelijk als bijzonder verdienstelijk beschouwden, in geen enkel opzicht en voor geen enkel onderdeel met de realiteit zal overeenstemmen en derhalve niet als serieus kan worden beschouwd met uitzondering van de geprognostiseerde inflatie van 10,3 pCt. Vandaar de zeer serieuze conclusie aan het eind van dit artikel.

Specifieke verlangens 1954-1957.

In de periode 1954-1957 is een bedrag van ruim f. 2 mrd. besteed voor de bevrediging van bijzondere verlangens, welk bedrag als volgt kan worden gespecificeerd:

Loondifferentiatie	f.	325 mln.
Verhoging vakantietoelage	„	300 „
Extra beloning hogere ambtenaren en in onderwijssector	„	100 „
Verhoging lonen landarbeiders	„	50 „
Subtotaal specifieke loonverlangens	f.	775 mln.
Invoering algemene ouderdomsvoorziening	f.	600 „
Huurverhoging	„	150 „
Verhoging agrarisch inkomen	„	75 „
Overheidsuitgaven voor onderwijs, cultuur en Deltaplan	„	200 „
Onderontwikkelde gebieden	„	50 „
Autonome belastingverlaging	„	250 „
Totaal specifieke verlangens	f.	2.100 mln.

Ter toelichting op deze cijferopstelling kan het volgende worden opgemerkt.

Bij de berekening van het bedrag besteed aan *loondifferentiatie* is de loonmaatregel van 19 maart 1956 gesplitst in een algemene loonronde van 3 pCt., welke aan alle werknemers is ten goede gekomen en een gedifferentieerde loonmaatregel van maximaal 3 pCt. Doordat mede in verband met de situatie op de arbeidsmarkt in vele bedrijfstakken het maximum differentiatiepercentage van 3 pCt. werd overeengekomen, bedroeg de differentiatie gemiddeld 2,2 pCt. van de totale loonsom (f. 325 mln.).

De *huurverhoging* omvat de 5 pCt. verhoging van 1 september 1955 (f. 40 mln.) en de komende verhoging ad 25 pCt. (f. 225 mln.), die slechts gedeeltelijk op 1957 en voor het resterende gedeelte op de periode na 1957 betrekking heeft.

Wat betreft de *overheidsuitgaven* is — evenals in de monografie van het Centraal Planbureau — eenvoudigshalve verondersteld, dat de stijging van de normale overheidsuitgaven wordt gefinancierd uit de stijging van de belastingopbrengst ten gevolge van de toeneming van het nationale inkomen.

De beoogde vermeerdering van het *agrarisch inkomen* bedraagt f. 200 mln. op jaarbasis, waaronder is begrepen een loonsverhoging van 5 pCt. Voor 1957 bedraagt de inkomensvergroting f. 165 mln., waarvan f. 50 mln. wordt geblokkeerd en derhalve als claim zal verschijnen in de periode na 1957. Van deze inkomensvergroting is f. 50 mln. opgevoerd onder de post verhoging lonen landarbeiders.

Wat betreft de post *belastingverlaging* kan in de eerste plaats worden gewezen op de belastingmaatregelen, die per 1 september 1955 en 1 januari 1956 zijn doorgevoerd. Deze betekenden een verlichting van rond f. 500 mln. op jaarbasis.

Het komt ons juist voor om, in het voetspoor van Lips ²⁾, voorts rekening te houden met de gevolgen van de bestaande belastingvoorschriften, in zoverre deze gevolgen van autonome aard zijn en dus geen verband houden met een groter belastbaar inkomen, hogere omzetten enz. Het betreft hier met name de in 1953 ingevoerde investeringsaftrek, de sinds 1950 bestaande faciliteit van vervroegde afschrijving, alsmede de temporisering hiervan, waartoe in 1955 werd besloten.

De investeringsaftrek betekende in de jaren 1955 en 1956 belastingderving van resp. f. 60 en f. 70 mln. De vervroegde afschrijving en de temporisering daarvan leverden in 1955 een belastingderving van f. 10 mln. en in 1956 een extra belastingbate van f. 190 mln. op.

In 1957 zouden volgens het Plan 1957 de directe belastingen bij ongewijzigd overheidsbeleid met f. 156 mln. verminderen als gevolg van wijzigingen in de successierechten, de doorwerking van de investeringsaftrek en de getemporeerde vervroegde afschrijving. Daarnaast zouden de kostprijsverhogende belastingen minus subsidies een stijging ondergaan in verband met de wederinvoering van de omzetbelasting op suiker en van de verhoging van de accijnzen op gedistilleerd en van het bijzonder invoerrecht op benzine met in totaal f. 115 mln. ³⁾ Ten slotte bevat het regeringsprogramma van beperkende maatregelen voor 1957 een autonome belastingverzwaring van f. 240 mln. Aldus kan de autonome belastingverlaging voor de periode 1954-1957 op f. 250 mln. worden gesteld.

Verlangens en ruimte.

Uit bovenstaande opsomming van ingewilligde verlangens blijkt, dat in de periode 1954-1957 voor de realisering van specifieke loonverlangens een bedrag van bijna f. 0,8 mrd. is bestemd. Daarnaast treden in verband met de bevrediging van algemene loonverlangens (delen in de welvaart of handhaving reële loon) de navolgende mutaties in de loonsom op:

- welvaartsloonronde oktober 1954 4,5 pCt. (op jaarbasis 1955 t.o.v. 1954)
- welvaartsloonronde maart 1956 3 pCt.
- incidentele loonsverhogingen 1954-1957 6,9 pCt.
- uitkering ineens 1956 2,5 pCt. (eenmalig)
- compensatie a.o.v.-premie en huurverhoging in 1957 2,5 pCt. (op jaarbasis).

Deze mutaties vereisen een bedrag van circa f. 1,8 mrd. Ten slotte wordt uit hoofde van de toeneming van de uitbreiding van het aantal werknemers op een bedrag van f. 1 mrd. beslag gelegd (zie tabel 1).

TABEL 1.
Specificatie verhoging loonsom in de periode 1954-1957

Jaar	Algemene loonverlangens	Specifieke loonverlangens	Uitbreiding niet-zelfstandige beroepsbevolking	Verhoging totale loonsom
	mln.	mln.	mln.	mln.
1955	f. 800		f. 380	f. 1.180
1956	f. 820	f. 450	f. 300	f. 1.570
1957	f. 190	f. 310	f. 340	f. 840
	f. 1.810	f. 760	f. 1.020	f. 3.590

Ook de zelfstandigen delen mede in de algemene welvaartstoename. Naast inwilliging van de specifieke verlangens met betrekking tot de verbetering van het inkomen

²⁾ J. Lips, Binnenlandse bestedingen, betalingsbalans en beleid in 1956, Maandschrift Economie, april 1957, blz. 318.

³⁾ De vereveningsheffing wordt in dit artikel tot de sociale lasten gerekend.

van huiseigenaren en zelfstandigen in de agrarische sector met in totaal f. 225 mln., wisten de zelfstandigen (vooral in 1955) hun inkomen te vergroten met f. 1,9 mrd. Van een eventuele uitbreiding van het aantal zelfstandigen, waaromtrent weinig betrouwbare gegevens beschikbaar zijn, wordt hierbij geabstraheerd.

Werknemers en zelfstandigen tezamen hebben aldus beslag gelegd op een bedrag van f. 5,7 mrd. van de toeneming van het nominale nationale inkomen ter bevrediging van hun specifieke verlangens (f. 1 mrd.) en algemene verlangens (f. 3,7 mrd.) en in verband met de toeneming van het aantal (f. 1 mrd.).

Daarnaast werd het wenselijk geacht aan een aantal specifieke verlangens in de secundaire inkomenssfeer tegemoet te komen, zoals de verbetering van het inkomen van de ouden van dagen en de bevrediging van bepaalde collectieve behoeften (onderwijs, Deltaplan), waarvoor een bedrag van f. 1,1 mrd. werd vereist, zodat in totaal een bedrag van f. 6,8 mrd. werd aangewend ten behoeve van de bevrediging van specifieke en algemene verlangens en in verband met uitbreiding der beroepsbevolking. Op dit bedrag dient evenwel een aftrek te worden toegepast, omdat de verbeteringen in de secundaire inkomenssfeer ad f. 1,1 mrd. voor een belangrijk deel werden gefinancierd uit de vermeerdering der primaire inkomens.

Inmiddels bedraagt de reële stijging van het netto-nationale produkt tegen marktprijzen in de periode 1954-1957 slechts f. 3,2 mrd., terwijl in verband met een ruilvoetverslechtering van 3 pCt. in deze periode, het reële nationale inkomen een stijging van slechts f. 2,9 mrd. vertoont. Niettemin werden de bovenvermelde verlangens bevredigd en was van een tekort geen sprake, omdat de confrontatie van middelen en bestedingen ex post steeds in evenwicht is (zie tabel 2).

TABEL 2.

Toeneming middelen en „bestedingen” 1954-1957

Middelen		Bestedingen	
Volumestijging nationaal produkt	f. 3,2 mrd.	Toeneming aantal loontrekkenden	f. 1,0 mrd.
Prijsstijging nationaal produkt	„ 2,9 „	Specifieke verlangens loontrekkenden	„ 0,8 „
Verslechtering ruilvoet	„ -0,3 „	Algemene verlangens loontrekkenden	„ 1,8 „
Vermindering overschot lopende rekening betalingsbalans	„ 0,2 „		f. 3,6 mrd.
		Specifieke verlangens zelfstandigen	„ 0,2 „
		Algemene verlangens zelfstandigen	„ 1,9 „
		Verbeteringen in de sec. inkomenssfeer	„ 0,3 „
	f. 6,0 mrd.		f. 6,0 mrd.

Materieel werd het tekort ad ruim f. 3 mrd. „gefinancierd” door een prijsstijging van 11 pCt., ten gevolge waarvan het nominale nationale inkomen in de periode 1954-1957 met circa f. 2,9 mrd. steeg en door een achteruitgang van het overschot op lopende rekening van de betalingsbalans met f. 200 mln. Uit het feit, dat de helft van de toeneming der inkomens ten bedrage van niet minder dan circa f. 3 mrd. van inflatoire aard was, blijkt duidelijk het overspannen karakter van het te ambitieuze inkomensprogramma, dat in de periode van 1954-1957 ten uitvoer werd gebracht.

Middelen en verlangens 1957-1960.

Omdat het geenszins uitgesloten moet worden geacht, dat de geschiedenis in de periode 1954-1957 zich zal herhalen in de periode 1957-1960, verdient het misschien aanbeveling enige, overigens zeer globale en ruwe schattingen, welke ten hoogste als een zekere indicatie kunnen

worden beschouwd, voor de naaste toekomst op te stellen. De reeds eerder vermelde monografie van het Planbureau kan hierbij wederom waardevolle diensten bewijzen.

Wat betreft de toeneming van het nationale inkomen in de periode 1957-1960 kan in de eerste plaats worden verwezen naar de jaren 1900-1930, waarin het inkomen per hoofd van de totale bevolking met gemiddeld 1,5 pCt. is toegenomen. De stijging was dus betrekkelijk gering, doch men dient hierbij te bedenken, dat deze periode een niet onbelangrijke verkorting van de arbeidstijd te zien gaf.

Vervolgens kan verwezen worden naar de periode 1949-1956, waarin het inkomen per hoofd met ruim 3 pCt. is gestegen. Aan deze relatief sterke stijging hebben verschillende oorzaken meegewerkt. De conjunctuur was zeer gunstig, waardoor alle beschikbare arbeidskrachten werden ingeschakeld en in bepaalde sectoren zelfs op vrij ruime schaal overwerk werd verricht. Het productie-apparaat kon, mede dank zij een belangrijke uitbreiding van het ploegenstelsel, zeer intensief worden benut. De dikwijls vrij sterk verouderde apparatuur werd in de na-oorlogse jaren op grote schaal vervangen door moderne machines en werktuigen. De toenemende liberalisatie van het Europese handelsverkeer bevorderde arbeidsverdeling en produktiviteitsverhoging.

In de toekomst mag niet op eenzelfde gunstige werking van deze en andere factoren, die ten dele van eenmalige aard waren, worden gerekend. De afnemende stijging van het nationale inkomen per hoofd in de afgelopen jaren wijst ook reeds in deze richting (de ramingen voor 1956 en 1957 bedragen resp. 1,5 pCt. en 1 pCt.).

Zelfs indien wordt verondersteld, dat in de periode 1957-1960 geen arbeidstijdverkorting van enige betekenis zal worden ingevoerd, zal de stijging van het nationale inkomen per hoofd in de komende drie jaren waarschijnlijk maximaal het midden houden tussen het vooroorlogse cijfer van 1,5 pCt. en het na-oorlogse cijfer van 3 pCt., dus maximaal 2,2 pCt. bedragen⁴⁾. Het maximum-alternatief in de publikatie „Een verkenning der economische toekomstmogelijkheden van Nederland 1950-1970” van het Centraal Planbureau gaat uit van een toeneming van het reële inkomen met 1,66 pCt. bij een arbeidstijdverkorting van 5,7 pCt. overeenkomend met een stijging van 2 pCt. bij ongewijzigde arbeidsduur.

Uitgaande van een stijging van het reële inkomen per hoofd van de bevolking met 2,2 pCt. per jaar en bevolkingstoename van 1,2 pCt. per jaar, zal het nationale inkomen in 1960 (met rente op rente) in totaal met maximaal 10 pCt. ten opzichte van 1957 zijn toegenomen. In 1957 wordt het nationale inkomen op ruim f. 30 mrd. geschat, zodat in 1960 op een stijging van het reële nationale inkomen met maximaal f. 3 mrd. mag worden gerekend.

Ten slotte zij nog vermeld, dat door het vervallen van de oorlogsschadevergoedingen in 1960 een bedrag van circa f. 300 mln. zal vrijkomen. Daarentegen zal van de toegenomen middelen een bedrag van f. 400 mln. moeten worden bestemd voor dekking van het structurele tekort in het kapitaalverkeer met het buitenland en de vergroting van de goud- en deviezenreserves. Het overschot op lopende rekening van de betalingsbalans ad f. 100 mln., dat voor 1957 wordt geraamd, zal nl. met f. 400 mln. moeten worden vergroot om het tekort op de totale be-

⁴⁾ Een eventuele ruilvoetverslechtering wordt in het percentage van 2,2 pCt. geacht te zijn verdisconteerd. In de periode 1954-1957 bedroeg de verslechtering van de ruilvoet ruim 1 pCt. per jaar.

talingsbalans te overbruggen en enige aanwas van de goud- en deviezenreserves mogelijk te maken.

De verlangens in de periode 1957-1960.

Door de bevolkingstoename met circa 3,5 pCt. in de periode 1957-1960 zal op f. 1 mrd. van de toeneming van het nationale inkomen beslag worden gelegd.

Voor de berekening van het bedrag, dat vereist zal zijn voor de bevrediging van algemene verlangens, wordt verondersteld, dat de niet-specifieke loonverlangens volledig zullen worden bevredigd door de zgn. incidentele loonsverhogingen van gemiddeld 1,5 pCt. per jaar (voor 1956 raamt het Planbureau deze op niet minder dan 2,9 pCt.), welke o.a. worden gerealiseerd door verbeteringen in de c.a.o.'s en loonregelingen bij de periodieke herzieningen hiervan. Dit betekent dus, dat in deze periode geen enkele welvaartsloonronde, of andere algemene loonronde zou worden doorgevoerd. Door de incidentele loonsverhogingen zal de loonsom in de periode 1957-1960 met minimaal 4,5 pCt., d.w.z. met f. 700 mln., stijgen.

Het jongste verleden heeft aangetoond, dat niet zonder meer mag worden gesproken van een ijzeren loonquote, welke voor geen enkele beïnvloeding vatbaar is. Hierbij dient evenwel te worden bedacht, dat de recente loonkostenstijgingen waarschijnlijk nog niet geheel in de kosten- en prijsstructuur zijn verwerkt en dat in de naaste toekomst enige reactie van de zelfstandigen tot herstel van hun relatieve inkomenspositie niet uitgesloten is te achten. In ieder geval moet worden aangenomen, dat bij de huidige relatief hoge loonquote, welke werd gerealiseerd door een niet onbelangrijke daling van de winstquote in de jaren 1956 en 1957, een vergroting van de loonsom met f. 700 mln. in de periode 1957-1960 gepaard zal gaan met een evenredige vergroting van het inkomen van de zelfstandigen, welke op f. 600 mln. kan worden gesteld. Hierbij wordt dus verondersteld, dat de huidige loonquote wordt gehandhaafd en de relatieve inkomenspositie van zelfstandigen en loontrekkenden ongewijzigd blijft.

Aldus zou van de toeneming van het nationale inkomen een bedrag van f. 1.300 mln. automatisch worden verdeeld in de vorm van de bevrediging van de algemene verlangens van de actieve beroepsbevolking met betrekking tot het mededelen in de toegenomen welvaart.

Naast de algemene verlangens staat een aantal specifieke verlangens, welke in de periode 1957-1960 ter inwilliging naar voren zullen worden gebracht. Van de navolgende verlangens is de realisering hetzij reeds vastgelegd, hetzij in beginsel aanvaard:

Algemene kinderbijslagverzekering	f.	100	mln.
Weduwen- en wezenverzekering	„	150	„
Invalideitsverzekering	„	200	„
Subtotaal sociale voorzieningen	f.	450	mln.
Huurverhoging (overlopend van 1957 naar volgende jaren)	„	100	„
Verhoging agrarisch inkomen (idem)	„	75	„
Overheidsuitgaven voor onderwijs, cultuur en Deltaplan	„	150	„
Intrekking verhoging vennootschapsbelasting etc.	„	300	„
	f.	1.075	mln.

Naast deze lijst van verlangens dient vervolgens een aantal specifieke verlangens te worden gememoreerd, waarvan de prioriteit niet geringer hoeft te zijn, doch waarvan het tijdstip van realisering tot op heden minder is geconcretiseerd. Men denke hierbij aan de geleidelijke afschaffing van het verschil in uurloon tussen de gemeenteklassen (de vermindering van dit verschil zal overigens waarschijnlijk reeds aan de orde worden gesteld bij de verwerking van de komende huurbijslag in de uurlonen), de invoering van gelijke beloning voor mannen en vrouwen,

een nieuwe huurverhoging en aan maatregelen ter bevordering van de bezitsvorming. Men zou in dit verband voorts ook nog aan belastingverlaging — al ware het slechts voor vrijgezellen — kunnen denken, hoewel het tijdstip van bevrediging van dit specifieke verlangen momenteel nogal vaag is. Minder vaag zijn evenwel de consequenties, welke in verband met de onderhavige materie uit het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap zullen voortvloeien. Deze gevolgen zijn echter in onze berekeningen nog niet opgenomen.

Uit onderstaande tabel blijkt, dat ook wanneer men afziet van laatstgenoemde verlangens en slechts de in het bovenstaande lijstje opgesomde verlangens in de staat van middelen en verlangens 1957-1960 opneemt, een deel van de verlangens langs inflatoire weg zal moeten worden bevredigd (zie tabel 3).

TABEL 3.

Middelen en verlangens 1957-1960

Middelen		Verlangens	
Reële toename nationaal inkomen	f. 3,0 mrd.	Uitbreiding bevolking	f. 1,0 mrd.
Oorlogsschadevergoedingen	„ 0,3 „	Algemene verlangens loontrekkenden	„ 0,7 „
Verbetering saldo betalingsbalans	„ 0,4 „	Algemene verlangens zelfstandigen	„ 0,6 „
Inflatoire vergroting nat. inkomen	„ 0,5 „	Specifieke verlangens	„ 1,1 „
	f. 3,4 mrd.		f. 3,4 mrd.

De vraag rijst, of de te verwachten nominale inkomensvergroting in de periode 1957-1960 door nationale spanningen, internationale verplichtingen of welke oorzaak dan ook, het bedrag van f. 3,4 mrd. niet zal overschrijden.

Belangwekkende prognose.

Nu de geachte lezer in dit stadium van het betoog de vraag stelt, of mag worden verwacht, dat naast de in de tabel 3 vermelde verlangens in de periode 1957-1960 nog

andere verlangens zullen worden ingewilligd, hetgeen dus slechts zou kunnen geschieden door een met behulp van prijsstijging verkregen uitzetting van het nominale nationale inkomen, menen wij, mede om de monopolistische positie van het Planbureau ter zake van het prognostiseren te breken, aan dit verzoek te moeten voldoen door het opstellen van de volgende prognose.

Op 1 januari 1958 wordt een beperkte loonmaatregel van 2 pCt. genomen in verband met enige overschrijding van de in het S.-E.R.-rapport overeengekomen consumptiebeperking. De doorwerking van het huidige beperkingsprogramma leidt in de tweede helft van 1958 en begin 1959 tot een merkbare verbetering van de betalingsbalanspositie, zodat optimistische gevoelens, zelfs bij de Minister van Financiën, de overhand krijgen. In verband hiermede en gelet op het optreden van enige werkloosheid wordt — overeenkomstig het desbetreffende S.-E.R.-advies — in september 1959, teneinde een gunstig klimaat voor investeringen en verkiezingen te scheppen, overgegaan tot bestedingsverruiming d.m.v. het ongedaan maken van de recente belastingverhogingen en het doorvoeren van enkele belastingverlagingen. Voorts wordt goedkeuring verleend voor de bouw van enige IJ-tunnels en een meer of minder gedifferentieerde welvaartsloonronde van gemiddeld 6 pCt. Deze loonronde moet alleszins gerechtvaardigd worden geacht, daar door de starheid van de prijzen de opgetreden daling van de invoerprijzen en de produktiviteitsverbetering niet in de prijzen der eindprodukten tot uitdrukking zijn gekomen en een achterstand in de loonontwikkeling is opgetreden. De kringloop wordt vervolgens gesloten door het in verband met de alsdan ontstane overbesteding medio 1960 uit te brengen S.-E.R.-rapport inzake de beperking van de bestedingen, dat een beslissende rol speelt bij de kabinetsformatie en door het nieuwe kabinet, aangevuld met enige specifieke maatregelen met betrekking tot de agrarische sector, in grote trekken wordt overgenomen.

Inmiddels is de inflatie met 10,3 pCt. voortgeschreden, tenzij.....

Serieuze conclusie.

Tenzij de verantwoordelijke beleidsinstanties op politiek en maatschappelijk terrein zouden overgaan tot de opstelling van een in kwantitatieve omvang met de verwachte toename van het nationale inkomen overeenkomend prioriteitenschema — dat uiteraard van tijd tot tijd in het licht van nieuwe ontwikkelingen herziening zal behoeven — hetwelk als leidraad fungeert voor het budgettaire en fiscale beleid, voor de landbouw- en anti-kartel-politiek, en niet in de laatste plaats voor het loon- en prijsbeleid, opdat aan belonings- en bestedingsinflatie een halt worde toegeeroepen.

Lindahl acht dit een natuurlijke ontwikkeling: „In our increasingly organised society it would, moreover, appear to be a natural development to have the representatives of the various interests get together in order to reach a voluntary agreement about the proper extent of such claims, working within the limits set by the available real resources, and assuming unchanged, or slightly lower, prices”⁵⁾.

Moge aldus een planmatig prioriteitenprogramma een onplanmatige inflatie voorkomen.

⁵⁾s-Gravenhage.

J. W. DE POUS.

⁵⁾ E. Lindahl: „Full employment without inflation”, „The three banks review”, maart 1957, blz. 38, geciteerd door Drs. H. W. J. Bosman in „Monetaire analyse en monetaire politiek”, „Maandschrift Economie”, mei 1957, blz. 377.

Industrie en ingenieurs

Het tekort aan ingenieurs in de Amerikaanse industrie wordt door L. Stessin in „Forbes Magazine” van 1 december 1956 geschat op 175.000. Het aantal ingenieurs, dat jaarlijks de studie voltooit, zal in de komende jaren echter een aanzienlijke stijging ondergaan als de verwachtingen van het „Survey Committee of the Engineers Joint Council” worden bewaarheid. In onderstaande tabel zijn deze — in „Management Record” van mei 1957 gepubliceerde — verwachtingen weergegeven.

Jaar	Aantal	Jaar	Aantal
1953/54	22.200	1959/60	43.100
1954/55	22.600	1960/61	44.400
1955/56	26.300	1961/62	45.300
1956/57	34.500	1962/63	47.100
1957/58	37.300	1963/64	50.800
1958/59	41.500	1964/65	55.900

Desondanks verwacht men niet, dat het tekort snel zal worden ingelopen. Daarom wordt bepleit een uitbreiding te geven aan het aantal instituten, waar technisch onderwijs wordt gegeven, dat minder zware eisen stelt dan het hoger onderwijs. Deze „middelbare” opleidingsscholen voor technici leveren thans per jaar 14.000 afgestudeerden aan het bedrijfsleven af.

Het valt moeilijk te voorspellen, welke Amerikaanse exportindustrieën door de opstelling van een gemeenschappelijk buitentarief voor de Euromarktlanden zwaar zullen worden getroffen. Voor Duitsland zal ten aanzien van de handel met de Verenigde Staten niet veel veranderen, voor België zal een stijging van het invoerrecht op automobielen en onderdelen daarvan waarschijnlijk gevoelig zijn. Voor Frankrijk en Italië kan het buitentarief voor machinerieën lager worden. Nederland zal in zijn handel met de Verenigde Staten zwaarder worden getroffen dan de andere landen en wel door een verhoging van de rechten op granen, machinerieën en organisch chemische stoffen. Het Amerikaanse zakenleven heeft zich over de Euromarkt nog niet duidelijk uitgesproken, maar het ziet daarin wel een discriminatie tegen Amerikaanse goederen.

Amerika en de Euromarkt

Bij een beschouwing van het eventuele effect van de Euromarkt ten opzichte van Amerika dient men in eerste instantie een *scheiding* aan te brengen tussen Amerika versus Nederland en Amerika versus de andere Euromarktlanden. Het is nl. zo, dat het nieuwe gemeenschappelijke buitentarief der Euromarktlanden over het algemeen bepaald zal worden door het rekenkundig gemiddelde der huidige invoertarieven der Euromarktlanden. Aangezien Nederland, België en Luxemburg momenteel lage invoerrechten kennen, Frankrijk en Italië daarentegen hoge invoerrechten, zal het nieuwe buitentarief over het algemeen voor Benelux hoger uitvallen, voor Frankrijk en Italië lager en voor Duitsland iets hoger. Dit betekent dus, dat over het algemeen invoer uit Amerika in Benelux duurder zal gaan worden, in Frankrijk en Italië goedkoper en in Duitsland iets duurder.

In het Euromarktverdrag heeft men zich al enigszins uitgesproken over de samenstelling van het *buitentarief*. Hieronder volgt een indeling van dit tarief, waarbij de tarieven voor enige Amerikaanse exportprodukten vermeld zijn:

- a. maximaal 3 pCt. voor grondstoffen (de geharmoniseerde nieuwe E.G.K.S.-tarieven zijn onlangs vastgesteld en gaan begin 1958 in. Steenkool, erts en schroot behouden voor alle Euromarktlanden hun tarief van 0 pCt., ook tijdens de nog resterende periode tot 1958);
- b. maximaal 10 pCt. voor halffabrikaten. (Van de industriële structuur van een Euromarkland zal het afhangen, wanneer het produkt beschouwd wordt als grondstof, halffabrikaat of eindprodukt. Voor Nederland is cellulose bijv. een grondstof voor de papier- of rayonindustrie, terwijl cellulose in Scandinavië als een halffabrikaat beschouwd kan worden);
- c. maximaal 15 pCt. voor produkten van de anorganische chemie;
- d. maximaal 25 pCt. voor produkten van de organische chemie. Is het Beneluxrecht thans kleiner dan 3 pCt., dan wordt dit laatste voor de berekening van het rekenkundig gemiddelde op 12 pCt. gesteld;
- e. voor een aantal produkten is het buitenrecht reeds vastgesteld, bijv. ruwe aardolie 0 pCt., ruwe katoen 0 pCt., ruw koper 0 pCt., ruw nikkel 0 pCt., koperlegeringen 0 pCt., tabak 30 pCt. (huidige Benelux-tarief 1 à 5 pCt.), natrium- en kaliumchloraten 10 pCt. (huidige Benelux-

tarief 0 pCt.), sinaasappelen 15 tot 20 pCt. (thans 13 pCt.), oliehoudende zaden 0 pCt.;

- f. voor zwavel, lood, zink, ruw aluminium, scheeps-, auto- en vliegtuigmotoren, vliegtuigen en vliegtuigonderdelen e.a. wordt het buitentarief door onderhandeling vastgesteld, waarbij in principe *niet* als basis het rekenkundig gemiddelde (van de thans geldende rechten) zal gelden;
- g. landbouwprodukten nemen een aparte plaats in, doch het rekenkundig gemiddelde zal bij de samenstelling van het nieuwe buitentarief ook hier in aanmerking worden genomen.

Alvorens over te gaan tot het geven van een overzicht van enige belangrijke groepen exportprodukten van Amerika naar de Euromarktlanden zij er op gewezen, dat het moeilijk te voorspellen valt, welke exportindustrieën in Amerika zwaar getroffen zullen worden. Van het totale Amerikaanse nationale produkt echter neemt de wereldexport ongeveer 5 pCt. in, de import uit de wereld ongeveer 4 pCt., terwijl dit laatste cijfer steeds dalende is. Deze cijfers zijn gemiddelden; het percentage kan echter voor de ene industrie hoger liggen dan voor de andere. De totale wereldexport van de Verenigde Staten bedroeg in 1955 \$ 15,4 mrd.; hiervan bedroeg de uitvoer naar de Euromarktlanden \$ 2,1 mrd., dus ongeveer 14 pCt., terwijl naar Nederland voor \$ 470 mln. werd uitgevoerd.

Van januari tot juni 1956 werden de volgende exportprodukten naar de Euromarktlanden uitgevoerd (cijfers in miljoenen dollars en ontleend aan O.E.E.C.-statistieken):

Duitsland	
Totaal	340
waarvan:	
grondstoffen	70 (metaalerts 27)
voedingsmiddelen	59 (granen 34)
minerale brandstoffen	48 (steenkool 44)
halffabrikaten	39 (onedele metalen 30)
België, Luxemburg	
Totaal	187
waarvan:	
uitrustingsgoederen	52 (automobielen 28)
voedingsmiddelen	50 (granen 39)
grondstoffen	27 (oliehoudende zaden 8)
chemicaliën	19 (anorganische chemische produkten 6)
Frankrijk	
Totaal	252
waarvan:	
uitrustingsgoederen	61 (machines 44)
grondstoffen	54 (textielvezels 24)
halffabrikaten	45 (onedele metalen 36)
minerale brandstoffen	34 (steenkool 31)

Italië	
Totaal	236
waarvan:	
grondstoffen	62 (metaalertsen 31)
minerale brandstoffen	40 (steenkool 37)
uitrustingsgoederen	32 (machines 22)
speciale transacties	29
Nederland	
Totaal	253
waarvan:	
voedingsmiddelen	75 (granen 52, w.v. tarwe en spelt 16, gerst 10, maïs 6, andere 15)
minerale brandstoffen	35 (steenkool 31)
uitrustingsgoederen	35 (machines 19)
grondstoffen	33 (oliehoudende zaden 17)

Naar aanleiding van deze cijfers zou men het volgende kunnen opmerken. Voor Duitsland zal er in het kader van de Euromarkt niet veel veranderen, behalve dat de invoerrechten voor tarwe waarschijnlijk zullen stijgen, daar hiervoor thans in Duitsland geen invoerrechten verschuldigd zijn en het nieuwe buitenrecht waarschijnlijk op 20 pCt. zal komen. Wat de onedele metalen betreft tast men nog in het duister, daar het buitentarief voor vele van deze nog vastgesteld wordt; de E.G.K.S.-produkten, zoals steenkool, erts en schroot, blijven vrijgesteld van invoerrechten.

Voor België zal een stijging van het invoerrecht op automobielen van 24 tot waarschijnlijk 32 gevoelig zijn, en tevens op automobielenonderdelen, nl. van 9 op ongeveer 22. Gezien de belangrijke assemblage-industrie in België, welke ook georiënteerd is op Amerikaanse modellen, zou het nieuwe invoerrechtsverschil tussen ingevoerde automobielen en assemblage-onderdelen (nl. verschil tussen 32 en 22 is 10, tegen verschil-tussen 24 en 9 is 15 thans), een zeer nadelige invloed kunnen hebben op de assemblage-industrie. Vandaar dat België de post automobielenonderdelen op de lijst van goederen geplaatst wist te zien, waarvan het buitentarief door onderhandeling zal worden vastgesteld. Ook de eventuele verhoging van de rechten op chemische produkten en granen zal hier gevoeld kunnen worden. Het invoerrecht op chemische produkten is nu zeer laag; dit wordt 15 à 25 pCt.

Voor Frankrijk en Italië zal zich het merkwaardige feit voor kunnen doen, dat het buitentarief voor machinerieën lager wordt, zodat een goedkopere invoer uit de Verenigde Staten mogelijk wordt. De andere posten zullen wel bij hetzelfde blijven; zij bestaan o.a. uit grondstoffen, waarvan de buitenrechten laag blijven, of op max. 3 zullen komen (zie voor E.G.K.S.-produkten onder Duitsland).

Nederland zal in zijn handel met de Verenigde Staten zwaarder worden getroffen dan de andere landen. Het is de grootste graanimporteur der Euromarktländer en voor tarwe kan zich een verhoging voordoen van huidig invoerrecht 0 tot buitentarief 20, rogge 0 tot 16, gerst 0 tot 13, haver 0 tot 13, witte maïs 0 tot 10, andere maïs 0 tot 9, tarwemeel 3 tot 30. Voor oliehoudende zaden verandert niets: het invoerrecht blijft 0. Voor machinerieën zal zich een verhoging van het invoertarief voordoen. Het invoerrecht voor de plastica (org. chemische stoffen) wordt ook belangrijk verhoogd. Plasticpoeder van thans 3 tot wellicht 14 à 15 pCt., plastic halffabriek van 12 tot 20 à 22 pCt., plastic eindprodukt van 20 tot 25 pCt.

De handel van Nederland met Amerika vertoont al sedert jaren (reeds sedert 1938) een zelfde patroon. Het zal dus welhaast onmogelijk voor Nederland zijn de produkten, welke nu duurder worden, uit andere gebieden te gaan betrekken. Hier volgt nog een staatje van de export naar Nederland over 1956 in miljoenen guldens, met daarachter vermeld het waarschijnlijke effect van het buitentarief.

Import in Nederland uit de Verenigde Staten in 1956

Totaal		1.975 mln. gld.
waarvan:		
granen	443	(ongunstig)
steenkool	294,7	(gelijk)
machinerieën	204	(tamelijk ongunstig)
oliehoudende zaden	105	(gelijk)
katoen	107	(gelijk)
oliën en vetten	71	(het buitentarief wordt door onderhandeling vastgesteld)
tabak	45	(zeer ongunstig)
chem. pharm. produkten (w.v. kunststoffen 14 mln.)	98	(ongunstig)
metalen (w.v. 63 walsprodukten, E.G.K.S.-goederen)	133	(tamelijk ongunstig)
motorvoertuigen (w.v. onderdelen 42)	60	(ongunstig)

Bron: C.B.S.

Voor landbouwprodukten werd het nieuwe buitentarief nog niet vastgesteld, doch dit zal bepaald worden door het rekenkundig gemiddelde der rechten, welke thans gelden in de Euromarktländer. Voor graanprodukten gelden bij de berekening de ingeschreven rechten, welke momenteel in vele landen niet geheven worden. De ingeschreven rechten zijn vaak zeer hoog en daardoor zal het nieuwe buitentarief aanmerkelijk hoger worden. Of door de mogelijkheid van het afsluiten van longterm-contracten tussen Euromarktstaten op basis van wederkerigheid (bijv. Frankrijk exporteert zijn dure graan naar Nederland en koopt Nederlandse melkprodukten in het kader van een longterm-contract) nadeel voor Amerika zal ontstaan, valt moeilijk te voorspellen. Volgens het verdrag „worden” de longterm-contracten afgesloten, doch men is niet verplicht tot het afsluiten. Voor tabak, waarvan het invoerrecht van 1 à 5 tot 30 pCt. zal stijgen, geldt een zware benadeling bij toekomstige invoer uit de Verenigde Staten. Of de Nederlandse doorvoer naar Duitsland getroffen zal worden, hangt van de substitutiemogelijkheid der doorgevoerde produkten af, zo zij door het nieuwe buitentarief in Duitsland nadelig getroffen zouden worden. Het huidige invoerrecht op tabak is in Duitsland zeer hoog, zodat het nieuwe, voor Duitsland ongeveer even hoge, buitentarief de doorvoer naar Duitsland niet behoeft te benadelen. Tevens zij hier nog vermeld dat restitutie van buitenrechten plaats kan vinden, wanneer de desbetreffende produkten verwerkt worden in produkten, welke worden doorgevoerd naar landen buiten de Euromarkt.

Hieronder volgt een berekening van het *waarschijnlijke* buitentarief voor granen. De tussen haakjes geplaatste percentages zijn de ingeschreven rechten, welke echter momenteel niet geheven worden; de eerste rijen zijn de huidige rechten.

	Benelux	Duitsland	Frankrijk	Italië
tarwe, mengkoren	0	0	0	30
nieuw tarief	20	(20)	(30)	20
rogge	0	0	0	12
nieuw tarief	16	(20)	(30)	16
gerst	0	0	0	12
nieuw tarief	13	13	(40)	13
haver	0	0	0	12
nieuw tarief	13	13	(40)	13
witte maïs	0	0	0	11
nieuw tarief	10	10	(30)	10
andere maïs	0	0	0	5
nieuw tarief	9	9	(30)	9
tarwemeel	3	33	0	35
nieuw tarief	30	30	(50)	30

Voor landbouwprodukten, zoals granen en tabak, waarvan de invoerrechten belangrijk zullen stijgen, is in het verdrag in de mogelijkheid voorzien tariefcontingenten

Het lijkt schrijver niet in overeenstemming met art. 49 van de „Uniform Customs and Practice for Commercial Documentary Credits”, te stellen dat een overdraagbaar krediet in gedeelten kan worden overgedragen, ook wanneer gedeeltelijke leveringen niet zijn toegestaan, mits de eerste begunstigde zijn verschillende leveranciers verschepering per eenzelfde gelegenheid voorschrijft; hij bestrijdt tevens de opvatting dat het de vraag zou zijn of de eerste begunstigde aan art. 49 zonder meer de vrijheid kan ontfanen — aannemende dat gedeeltelijke leveringen wel zijn toegestaan — het krediet aan meerdere begunstigten over te dragen, maar dat hij hiertoe gemachtigd dient te worden door de kredietopener, die zulks tot uitdrukking kan brengen door het krediet overdraagbaar en „deelbaar” te doen openen. Schrijver pleit op grond van zijn uiteenzetting voor het weglaten van dit woord „deelbaar”.

De herziening van de „Uniform Customs and Practice for Commercial Documentary Credits” (kortweg „het Reglement”) in 1951 heeft in de redactie van verscheidene artikelen een verbetering gebracht, waaronder ook in die van art. 49. Het is daarom enigszins teleurstellend dat men in de bankpraktijk zo nu en dan opvattingen hoort verkondigen of ziet huldigen die of in strijd geacht moeten worden met art. 49, of die blijk geven dat men speciaal dit artikel voorzichtiger, tegenover kredietopeners, wil hanteren dan welk ander artikel van het Reglement ook. Het eerste spruit waarschijnlijk voort uit het feit dat men de theorie verwacht met een bij uitzondering mogelijke oplossing in de praktijk; het tweede lijkt mij een gevolg van het feit, dat in het bijzonder omtrent overdraagbare kredieten — zowel nationaal als internationaal — vrij veel verwarring heeft bestaan, maar waaromtrent tegenwoordig de opvattingen in de voornaamste landen toch wel als bekend geacht mogen worden.

De opvattingen waarop in het vorenstaande wordt bedoeld zijn:

- a. dat een overdraagbaar krediet in gedeelten kan worden overgedragen, ook wanneer gedeeltelijke leveringen niet zijn toegestaan, mits de eerste begunstigde zijn

(vervolg van blz. 591)

aan te vragen bij de Europese Commissie, d.w.z. dat men bepaalde hoeveelheden van te importeren produkten tegen verlaagde of vrij van rechten kan invoeren. Ook voor half-fabrikaten, eindprodukten en chemische produkten is de mogelijkheid opengelaten tariefcontingenten aan te vragen. Hier echter geldt een iets straffere regeling, want de Raad van Ministers beslist over de toekenning met gekwalificeerde meerderheid en op voorstel van de Europese Commissie. Door deze tariefcontingenten wordt dus het nadeel van het hoge buitentarief enigszins verzacht. Of men tegen verlaagde rechten zal kunnen blijven importeren, valt te bezien, tevens of de Europese Commissie en de Raad de tariefcontingenten gemakkelijk zullen verlenen.

Rest nog iets te vermelden over de Amerikaanse opvatting van het Euromarktverdrag. Op politieke gronden juicht men de totstandkoming van de Gemeenschappelijke

De deelbaarheid van overdraagbare documentaire kredieten

verschillende leveranciers verschepering per een zelfde gelegenheid voorschrijft;

- b. dat het de vraag is, of de eerste begunstigde aan art. 49 zonder meer de vrijheid kan ontfanen — aannemende dat gedeeltelijke leveringen wel zijn toegestaan — het krediet aan meerdere begunstigten over te dragen, maar dat hij hiertoe eigenlijk gemachtigd dient te worden door de kredietopener, die zulks tot uitdrukking kan brengen door het krediet overdraagbaar en „deelbaar” te doen openen.

Deze opvattingen (zie o.a. de in dit tijdschrift van 17 april jl. no. 2077 gepubliceerde recensie van de hand van de heer H. de Goede, naar aanleiding van het verschijnen van de tweede druk van mijn „Handboek voor Documentaire Kredieten”) lijken mij — zoals hiervoor reeds opgemerkt — niet in overeenstemming met de strekking van art. 49.

Ad a. In art. 49 van het Reglement staat o.a.: „Fractions of a transferable or assignable credit (not exceeding in the aggregate the amount of the entire credit) may be transferred separately *provided partial shipments are not excluded*”, enz. Gaat een bank er dus mede akkoord, dat een overdraagbaar krediet door de begunstigde in gedeel-

Markt toe, waarbij vooral het State Department na een „high level decision”. Het Amerikaanse zakenleven heeft zich nog niet duidelijk uitgesproken, doch het ziet wel een discriminatie tegen Amerikaanse goederen in het Euromarktverdrag, daar vele goederen door het buitentarief bij invoer in de Euromarkt duurder zullen worden. In bepaalde kringen is men tevens bevreesd dat de Verenigde Staten op den duur wel eens verdrongen zouden kunnen worden op de Zuidamerikaanse markt. „Fortune” drukt zich wellicht het felste uit, wanneer het blad zegt dat „such preferential blocs are in contradiction to this country’s long-established policy of reciprocal tariff-reduction on a world scale and the „most favored nation” treatment by all countries”. In Amerika publiceert men echter niets over een mogelijke verslappening van de export uit de Euromarklanden naar Amerika, hetgeen een mogelijkheid van

ten wordt overgedragen, terwijl gedeeltelijke leveringen niet zijn toegestaan, dan handelt zij in strijd met art. 49 en verspeelt daardoor haar recht dat zij anders aan dit artikel kan ontleen. De grote veiligheid die art. 49 aan de bank verschaft is toch wel deze, dat, als de eerste begunstigde — om welke reden dan ook — in gebreke blijft voor omwisseling van de factuur (facturen) zorg te dragen, de bank gerechtigd is de factuur (facturen) van de tweede begunstigde(n) met de overige documenten bij de kredietopener of de kredietopenende bank te presenteren. Zijn er onder een overdraagbaar krediet geen gedeeltelijke leveringen toegestaan, dan blijkt uit art. 49 dat er slechts één leverancier (2e begunstigde) mag optreden. Degenen die menen dat een overdracht aan meerdere begunstigten toch mogelijk en toelaatbaar is, mits de eerste begunstigde maar bij de overdracht aan zijn leveranciers voorschrijft dat verscheping per een zelfde gelegenheid (dus alle partijen goederen met dezelfde boot) moet plaatsvinden, zullen zeer bedrogen kunnen uitkomen als zij in gebreke blijven verdere voorzorgsmaatregelen te nemen.

Veronderstellen wij eens dat A de begunstigde is van een overdraagbaar krediet waaronder geen gedeeltelijke leveringen zijn toegestaan, en dat deze A het krediet aan B, C en D, elk voor ongeveer 1/3 gedeelte wenst over te dragen. Stemt de bank hierin toe, onder voorwaarde dat aan B, C en D wordt voorgeschreven, dat zij ieder hun partij met het ss. X moeten verschepen, dan loopt de bank nog vele risico's.

In de eerste plaats is het mogelijk dat bijv. B en C de goederen in Rotterdam aan boord van het ss. X brengen, maar dat D dit pas doet in Antwerpen. Als goederen zijn verladen met dezelfde boot, maar in twee verschillende havens aan boord zijn gebracht, dan wordt dit internationaal niet algemeen als één enkele verlading aanvaard, maar loopt men de kans dat dit als twee verschepingen wordt aangemerkt (zie Handboek voor Documentaire Kredieten, blz. 357/358).

In de tweede plaats zal de bank zich dienen te realiseren, dat het mogelijk is, dat bijv. B en C hun leveringsverplichting wel nakomen, maar D niet. B en C zullen dus betaling tegen hun documenten verlangen en ook verkrijgen, maar daar D in gebreke blijft, kan aan de voorwaarden van het oorspronkelijke krediet niet worden voldaan. Van wie kan de bank de aan B en C betaalde bedragen terugvorderen, als zij daaromtrent van te voren geen afspraak met A heeft gemaakt, nog afgezien van het feit

of deze — als wellicht niet kapitaalcrachtige tussenpersoon — daar goed voor te achten is?

En ten slotte de derde mogelijkheid, namelijk dat alles vlot verloopt, maar dat A in gebreke blijft voor de omwisseling van de facturen van B, C en D in zijn eigen factuur zorg te dragen. Van het aanbieden van de 3 facturen van B, C en D onder het oorspronkelijke krediet kan uiteraard geen sprake zijn, daar er in strijd met art. 49 gehandeld is.

Zo moet naar mijn bescheiden mening de zaak van de theoretische kant worden gezien. Een praktische oplossing, waarbij de bank geen of vrijwel geen risico loopt, is in deze zeer wel mogelijk, mits alle partijen (A, B, C en D) bereid zijn de voorwaarden te aanvaarden die de bank moet stellen, t.w.:

1. de verlading der drie partijen goederen dient te geschieden met een zelfde boot en uit een zelfde haven;
2. B, C en D moeten uiteraard hun documenten bij de bank aanbieden, maar verkrijgen niet eerder betaling, dan nadat de documenten van alle drie comparanten zijn ontvangen en akkoord bevonden en A voor omwisseling van de facturen heeft zorggedragen;
3. A ontvangt niet eerder betaling van het resterende gedeelte (verschil tussen oorspronkelijk kredietbedrag en het totaal der drie overdrachten = zijn winst), dan nadat aan alle voorwaarden is voldaan.

Deze praktische oplossing heeft echter in feite niets meer met art. 49 te maken. Zelfs al was het ten gunste van A geopende krediet niet overdraagbaar geweest, dan zou vorenstaande handelwijze mogelijk zijn geweest.

Ad b. In de praktijk ontvangen de banken nog regelmatig kredietapplicaties van haar cliënten waarin verzocht wordt overdraagbare en deelbare kredieten te openen, aan welk verzoek door sommige banken ook zonder enig bezwaar gevolg wordt gegeven, m.a.w. ook zij spreken in haar kredietopeningen van „overdraagbaar en deelbaar”.

Op blz. 130 van het Handboek voor Documentaire Kredieten heb ik een lans gebroken voor het weglaten van dit woord „deelbaar”, niet alleen omdat ik het gebruik hiervan overbodig acht, maar ook omdat dit woord in de praktijk meerdere malen tot misverstand aanleiding heeft gegeven. Zoals ter plaatse uiteengezet acht ik het gebruik van dit woord overbodig, omdat een overdraagbaar krediet naar zijn aard deelbaar is.

(vervolg van blz. 592)

het vergroten van de dollar-gap zou inhouden. Gezien de afschaffing van de onderlinge invoerrechten der Euromarktlanden (de binnentarieven) zouden deze landen hun produkten nl. gemakkelijker op de Euromarkt kunnen afzetten, zodat een eventuele verwaarlozing van de Amerikaanse markt zou kunnen optreden.

Aan de andere kant zien de Amerikanen de voordelen van een grote nieuwe markt, welke door haar specialisatie en lagere kosten een verhoging van de levensstandaard met zich zal brengen, zodat, volgens deze idealistische Amerikaanse zienswijze, toch op den duur weer meer goederen uit Amerika zullen worden ingevoerd. Deze vergrote markt zal niet alleen leiden tot grotere kapitaaluitbreidingen, doch men voorziet ook een golf van fusies, niet alleen in de Euromarktlanden zelf, doch tevens in landen welke door de Euromarkt benadeeld worden. De

fusie van de Engelse rayonbedrijven Courtauld Ltd. en British Celanese Ltd. kan men in deze als een voorbeeld beschouwen.

Vele Amerikaanse bedrijven achten het nuttig dochterondernemingen in de Euromarkt te stichten, om zodoende de in vele gevallen te hoge tariefmuur te ontwijken en op deze wijze de vruchten te plukken van de vergrote markt. Nederland zou als vestigingsplaats voor deze ondernemingen een goed figuur slaan, daar nog steeds van een gunstig investeringsklimaat in Nederland gesproken kan worden, terwijl het feit dat tot nu toe gold, nl. dat Nederland een te kleine markt vertegenwoordigt, op den duur dus zal verdwijnen wanneer alle binnenrechten der Euromarktlanden verdwenen zullen zijn en een markt van 160 miljoen consumenten aanwezig zal zijn.

Rotterdam.

M. VAN DER VELDEN, ec.drs.

Nu kan ik mij voorstellen, dat men de door mij te berde gebrachte bezwaren tegen dit woord, wellicht niet zo belangrijk vindt, maar dat men het gebruik van het woord „deelbaar” zelfs gewenst acht, lijkt mij te ver te gaan. Het motief hiervoor — namelijk dat men het de vraag acht of de eerste begunstigde alleen uit art. 49 de vrijheid bezit delen van het krediet aan meerdere begunstigten over te dragen, en dat het daarom beter geacht moet worden dat de kredietopener door het gebruik van het woord „deelbaar” zich hieromtrent duidelijk uitspreekt — moet naar mijn gevoelen van de hand worden gewezen. Nog afgezien van het feit of een kredietopener met „deelbaar” inderdaad bedoelt dat meerdere overdrachten zijn toegestaan (de praktijk leert anders), acht ik het bedenkelijk, dat men een zeer duidelijk onderdeel van art. 49 hierdoor als het ware gaat verzwakken. Als wij een onderdeel van art. 49 in twijfel willen gaan trekken en het beter vinden dat de kredietopener zich daaromtrent positief uitsprekt, waarom zullen wij hem dan niet omtrent een ander punt van dit artikel, bijv. overdracht naar een

andere plaats of een ander land, ook zijn mening laten zeggen? Gaan wij ons op dit pad begeven, waarom zullen wij ons dan alleen tot een onderdeel van art. 49 bepalen? Bij ontvangst van een kredietapplicatie van de kredietopener, zouden wij hem kunnen vragen of hij zich bewust is van de consequenties van bijv. art. 10, art. 18, art. 19, art. 30, art. 34, art. 45, om van de overige artikelen van het Reglement maar niet te spreken. Dit zou echter toch wel te veel van het goede zijn geveerd.

Is er dus theoretisch niets dat pleit voor het gebruik van de term „deelbaar” bij een overdraagbaar krediet, in de praktijk is gebleken, dat dit woordje „deelbaar” — zoals reeds gezegd — meerdere malen tot misverstand aanleiding heeft gegeven. Een indertijd ingesteld onderzoek bij enige Amerikaanse en andere buitenlandse banken heeft dit duidelijk uitgewezen. Het is dan ook na een minutieus onderzoek dat ik tot de conclusie ben gekomen, dat het het beste is, als het woord „deelbaar” geheel van het terrein van de documentaire kredieten verdwijnt.

Amsterdam.

A. L. GRADER VAN DER MAAS.

AANTEKENINGEN

Olie in perspectief

In augustus 1949 werd, op instigatie van de toenmalige president van de Verenigde Staten, door de Verenigde Naties een conferentie belegd over het gebruik en het behoud van hulpbronnen voor de energievoorziening. Niet minder dan 17 rapporten werden uitgebracht over de middelen, welke de wereldvoorziening van brandstoffen en energie in de toekomst zouden kunnen waarborgen. In een van deze rapporten, nl. dat van Prof. A. J. Levorsen van Stanford University, werd gesteld, dat de nog niet ontdekte petroleumreserves vermoedelijk 500-maal het toenmalige jaarlijkse wereldverbruik bedroegen. In oktober 1948 verklaarde de president van Standard Oil of New Jersey, dat de petroleumreserves z.i. zeker voor 100 jaar voldoende zouden zijn ¹⁾ en dat op basis van het verbruik in 1947 de reserves van alle soorten vloeibare brandstoffen nog wel gedurende 1.000 jaar in de behoeften zouden kunnen voorzien. Vermoedelijk heeft hij hierbij tevens gedacht aan de vloeibare brandstoffen welke kunnen worden gewonnen uit aardgas, steen- en bruinkool en oliehoudend gesteente.

Levorsen schonk eveneens aandacht aan de vastgestelde oliereserves. In de periode 1935-1950 namen deze in de Verenigde Staten toe met 11 mrd. vaten, tegenover een produktie in hetzelfde tijdvak van 16 mrd. vaten. In andere delen van de wereld is men met het vaststellen van de reserves nog niet zo ver gevorderd als in de Verenigde Staten, maar indien men ook in de rest van de wereld de

reserves systematisch en nauwkeurig zou vaststellen, dan zouden de ramingen van de beschikbare olievoorraden nog aanzienlijk stijgen. In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de vastgestelde reserves in sommige jaren.

	Ver. Staten	Wereld
	(in mln vaten)	
begin 1925	5.000	—
begin 1935	12.177	23.000
begin 1945	19.785	64.000
begin 1947	20.874	67.035
begin 1948	21.488	71.312
begin 1949	23.280	78.322

In 1956 werd de raming voor de Verenigde Staten verhoogd tot 30.434 mln. vaten ²⁾, ondanks een ongekend hoge produktie. Ook in het onlangs verschenen jaarverslag van de Koninklijke over 1956 wordt vastgesteld, dat de reserves aan het einde van het verslagjaar wederom hoger konden worden gewaardeerd dan een jaar tevoren. Voor de toekomst wordt in het nummer van „Petroleum News Notes” van mei/juni 1953 de verwachting uitgesproken, dat nog een groot aantal nieuwe vindplaatsen zal worden ontdekt. Een groep geologen verklaarde ³⁾ dat nog een gebied van 15 mln. vierkante mijlen goede oliebekkens bevat ter grootte van 20 mln. kubieke mijl. De gemiddelde opbrengst op de geëxploiteerde velden bedraagt 4.000 ton ruwe olie per kubieke mijl, waaruit dus een schatting van de reserves volgt van 80 mrd. ton (1 ton = ca. 7 vaten). Indien rekening wordt gehouden met de vele na 1950 ontdekte nieuwe velden, alsook met de tot nu toe beperkte exploitatie van de onderzeese reserves en van het oliehoudende leigesteente, dan is het wel verwonderlijk, dat

¹⁾ In het aan het 325-jarig bestaan van de Universiteit van Amsterdam gewijde nummer van het Algemeen Handelsblad van 21 mei 1957 schreef Prof. Dr. C. J. Bakker een artikel over „Atoomenergie, essentieel als aanvullende energiebron”. Daarin liet hij uitkomen, dat de meest recente gegevens ons leren, dat de reserves van olie en kolen voldoende zijn om 's werelds behoeften gedurende nog een honderdtal jaren te dekken en zeer waarschijnlijk gedurende tweehonderd jaren.

²⁾ In een publikatie van het American Petroleum Institute en de American Gas Association.

³⁾ Zie ook mijn artikel in „E.-S.B.” van 15 november 1950.

er nog steeds publikaties verschijnen, waarin een spoedige uitputting van de petroleumreserves wordt verondersteld.

Weliswaar is de produktie zowel als het verbruik in de periode 1949-1956 sterk gestegen, maar uit desbetreffende cijfers valt allerminst af te leiden, dat hierdoor de wereldvoorraden thans op hun eind zouden lopen. In 1947 en 1949 liet men zich in de Verenigde Staten van officiële zijde enkele malen somber uit over de afnemende van de hoeveelheden vloeibare bodemschatten in dat land. In „The Christian Science Monitor” van 20 juli 1956 werd er echter op gewezen, dat sinds 1947 de produktie 19 mrd. vaten had bedragen, maar dat sinds 1949 de nieuwe reserves 22 mrd. vaten omvatten. Bovendien moeten nog 1 mrd. acres nader op oliegehalte worden onderzocht.

Onlangs is echter in „Scientific American” een artikel verschenen met als alarmerende titel, dat de wereld geen olie meer heeft en het verbruik nog steeds 120 mln. liter per uur bedraagt. Deze sombere vaststelling wordt gebaseerd op het snel toenemende gebruik van olieprodukten, waartegenover geen daarmede gelijke tred houdende produktievermeerdering zou staan. De Verenigde Staten zijn reeds tot het importeren van olie overgegaan; de olie-invoer in 1956 bedroeg 700 mln. vaten. De produktie buiten de Verenigde Staten stijgt wel, maar toch wordt deze ontwikkeling de voorbode geacht van een naderende teruggang. De schrijver zegt in zijn artikel, dat waarschijnlijk slechts een derde gedeelte van de oliereserves kan worden geëxploiteerd op grond van de huidige kostenberekening. Hij verwacht een dieptepunt in de produktiecurve van de Verenigde Staten in 1965, voor de rest van de wereld omstreeks 1980. Ook ten aanzien van de aardgasproduktie, de exploitatie van leisteenuolie en de teerwinning is hij pessimistisch. Zijn conclusie luidt dan ook, dat de tijd van de verbrandingsmotor op zijn einde loopt.

In het Economisch Kwartaaloverzicht van de Amsterdamsche Bank werd in 1956 een beschouwing gepubliceerd⁴⁾ waarin met geen woord werd gesproken over een spoedige uitputting van de olievoorraden. De schrijvers geven daarentegen als hun verwachting te kennen, dat de olie een rol zal blijven spelen, ook als de kernenergie aan betekenis wint. Naar hun mening zullen atoomkracht en klassieke energie elkaar aanvullen. Van de zijde van Standard Oil wordt eveneens gezegd, dat in alle berekeningen, waarmede een uitputting op korte termijn wordt aangetoond, de

⁴⁾ Dr. A. Treep en Drs. H. M. L. Oudendijk: „De betekenis van de aardolie in het kader van de toekomstige energievoorziening van de wereld”.

fout wordt gemaakt dat verbeterde winningsmethoden en toekomstige vondsten over het hoofd worden gezien. Een zeker optimisme wordt aan de dag gelegd ten aanzien van de winning van diepzee-olie en wat de leisteenuolie betreft spreekt men zich zelfs zeer positief uit. Van deze laatste bron verwacht men nl. een opbrengst welke niet minder dan tweemaal zo groot is als de gehele aangetoonde olie-reserve. Ook de Koninklijke is optimistisch; aardolie zal, ook bij toenemende voorziening met kernenergie, vermoedelijk een nog stijgend aandeel van de energievoorziening voor haar, rekening moeten nemen volgens de president-directeur⁵⁾. Het op grotere schaal toepassen van atoomenergie zal naar zijn mening het oliegebruik eerder stimuleren dan verminderen.

Op het in New York in 1956 gehouden 3e Internationale Industriecongres werd door een der inleiders, de heer Hopkins, gepleit voor een snellere opvoering van de kernenergieproduktie op grond van de bestaande en te verwachten kolen- en oliereserves, welke naar zijn zeggen minder groot zouden zijn dan somtijds wordt aangenomen. Veel steun vond deze opvatting echter niet, zoals uit het rapport van de Nederlandse delegatie blijkt. Ook de cijfers wijzen anders uit: in 1945 stelde men de wereldreserve op 70 mln. ton, thans echter op 140 mln. ton. De toename van de reserves na 1945 is zelfs groter geweest dan de produktie in dezelfde periode.

De petroleumimport in de Verenigde Staten, waarover reeds enige jaren een felle strijd wordt gevoerd tussen de grote internationale concerns en de zgn. „independent producers”, wordt daar van vitaal belang geacht, omdat daardoor de niet onbepaalde reserves in stand worden gehouden. Voor het gebruik van Amerikaanse bronnen gelden bovendien bepaalde conserveringsprincipes, terwijl men ook een stabiele prijs gewent acht. Aan de andere kant eist de overweging van 's lands veiligheid, dat de afhankelijkheid van invoer niet te groot mag worden. Dit verklaart wellicht het besluit om leisteenuolie te gaan winnen in de westelijke staten, waar de aanwezige voorraden groot genoeg worden geacht om in de gehele petroleumbehoefte van de Verenigde Staten te voorzien⁶⁾.

„Scientific American” heeft naar mijn mening het hier besproken vraagstuk wel van een weinig objectieve zijde benaderd.

⁵⁾ In een rede voor „The New York Society of Security Analysts” op 8 januari jl.

⁶⁾ Harvey O'Connors boek „The Empire of Oil”, 1955, bevat ook hieromtrent interessante gegevens, (zie „De Economist”, 1956, aflevering 3).

Haarlem.

F. S. NOORDHOFF.

Energieproduktie in Oost-Duitsland

Het grootste probleem, waarmede de Oostduitse industrie reeds jaren te kampen heeft, is het gebrek aan elektrische energie. Er gaan jaarlijks ontelbare arbeidsuren verloren, omdat de machines door het uitvallen van stroom stil komen te staan. Vooral de chemische industrie, de grootste stroomverbruiker, ondervindt hiervan veel last. Om te voorkomen, dat een catastrofale toestand ontstaat, heeft men tot op de dag van heden een strenge rantsoenering gehandhaafd en tegelijk de verkoop van elektrische apparaten voor huishoudelijk gebruik beperkt. Met een intensieve propaganda poogt men de bevolking bij te brengen nog zuiniger met stroom om te springen, geen twee lampen

tegelijk te laten branden, lampen met weinig verbruik te nemen of vroeg naar bed te gaan. Dit alles heeft echter niet mogen baten. Ondanks de rantsoenering van elektrische energie is het tekort ieder jaar groter geworden. Dit kon ook niet anders, daar de produktie in de industrie veel vlugger steeg dan die van elektrische energie. Deze laatste steeg in de afgelopen vijf jaren met 47,4 pCt., terwijl de industrie haar voortbrenging met 89,6 pCt. opvoerde, de chemische industrie zelfs met 92 pCt. De marge tussen energieproduktie en energiebehoefte is daardoor steeds groter geworden.

Men heeft van Oostduitse zijde deze gevaarlijke ont-

wikkeling wel tijdig ingezien, maar men is niet bij machte geweest het opgestelde bouw- en reparatieplan in volle omvang uit te voeren. Zo zou bijv. in 1955 een nieuwe capaciteit van 626 MW worden geïnstalleerd. Gereed kwam slechts 488 MW. In het afgelopen jaar wilde men 526 MW installeren. Men bereikte daadwerkelijk 410 MW. In 1957, dit jaar dus, heeft men nog grotere plannen. Men wil het normale plan van 573 MW nieuwe capaciteit verwezenlijken en bovendien nog de achterstand uit het vorig jaar van 116 MW inhalen. Tegelijk heeft de Regering in maart van dit jaar een zgn. perspectiefplan voor de stroomvoorziening goedgekeurd. Het loopt tot 1960 en voorziet in investeringen ten bedrage van 1 miljard mark. In totaal moet in genoemd jaar 3.000 MW nieuwe capaciteit ter beschikking staan. Volgens het plan wil men zich in het bijzonder concentreren op het bouwen van grote centrales. De belangrijkste wordt die van de bruinkoolcombinatie „Schwarze Pumpe” bij Spremberg met 700 MW. Vlak in de buurt in het plaatsje Trattendorf verrijzen twee centrales met elk 300 MW. De centrale in Greifenhain is op een capaciteit van 450 MW berekend evenals die te Berzdorf aan de Oder. Lauta, het centrum der aluminiumindustrie, is geprojecteerd op 300 MW, Vockerode op 288 MW en Hirschfelde op 125 MW. Dit zijn slechts enkele projecten, want er worden nog talrijke andere centrales gebouwd, vooral in de streek van Lausitz en Görlitz aan de Oder, waar men over voldoende brandstoffen beschikt. Er is zelfs een atoomcentrale in aanbouw met 75 MW aan het meer van Tollense in Mecklenburg, maar deze heeft meer een experimenteel karakter. Volgens Oostduitse deskundigen zijn nl. kern-energiecentrales beneden de 100 MW economisch oninteressant.

De Oostduitse instanties hebben dus omvangrijke plannen uitgewerkt om het stroomtekort de baas te worden. Deze plannen moeten volgens hen verwezenlijkt worden, wil men in 1960 niet voor een catastrofe staan. Daarom heeft de Regering de aanwijzing gegeven, dat bestellingen van fabrieken, die elektrische centrales vervaardigen, met voorrang moeten worden uitgevoerd. Zelfs de export moet wijken. De stand van zaken is momenteel echter niet rooskleurig. De oorzaak hiervan is eigenlijk een al heel oud zeer, namelijk het gebrek aan materiaal. Wat men het hardst nodig heeft en het meest ontbreekt, zijn gelegerde buizen voor de ketels en stoombuizen, gelegerde schroeven, armaturen, meetapparaten, ketelijzer en staal voor het vervaardigen van de turbines. Staan deze produkten niet op tijd of in de benodigde hoeveelheid ter beschikking, dan komen de mooiste plannen min of meer op losse schroeven te staan. In mei van dit jaar had men op het tijdschema al een achterstand van vier maanden. Het is niet zo eenvoudig om dit te vermijden, omdat de Oostduitse industrie verschillende produkten geheel niet, te weinig of niet in de gewenste kwaliteit vervaardigt. Men is op import aangewezen, maar dit kost deviezen en die zijn zeer schaars. Men heeft zich ieder jaar weer beholpen met zgn. inhaalprogramma's. De monteurs verplichten zich de turbines vlugger dan normaal te monteren. De aggregaten worden niet meer getest. De fundamenten worden vlugger gebouwd. Er wordt niet meer proefgedraaid enz. Men heeft met deze methode echter ook herhaaldelijk pijnlijke ervaringen opgedaan. Er zijn heel wat brokken gemaakt en ongelukken gebeurd, die alle op rekening komen van het inhaalprogramma. Men gaat hier echter niet gaarne van af, omdat aan het tijdig afleveren van een aggregaat vette premies zijn verbonden, die liefst niet worden gemist. Dat de nieuwe

ketel enkele dagen later in de lucht springt, de fundamenten niet blijken te deugen, zodat de turbine weer moet worden afgebroken, zijn zorgen voor het bevoegde ministerie. In de nieuwe centrales van Erfurt en Vockerode heeft men o.a. dergelijke onprettige ervaringen opgedaan.

Er is nog een ander moeilijk op te lossen probleem. De nieuwe centrales worden alle met bruinkool gestookt. Nu heeft men in 1960 voor de energievoorziening 85 miljoen ton bruinkool nodig. Deze staan echter alleen dan ter beschikking, wanneer een hele reeks bruinkoolmijnen wordt ontsloten en de bestaande worden gemoderniseerd. Dit is geen eenvoudige opgave, want hier heeft men vele zeer grote en veel materiaal verbruikende aggregaten nodig, zoals reusachtige grijpbaggers. De Regering heeft nu besloten, dat het vergroten en moderniseren van de bruinkoolindustrie op de urgentielijst op de tweede plaats komt. Maar daarmee heeft men nog geen extra materiaal of vrije capaciteit in de industrie te voorschijn getoverd. In de gegeven omstandigheden zou het vrijwel aan een wonder grenzen, indien het energieplan van dit jaar — niet minder dan 689 MW — wèl in volle omvang zou worden vervuld. Dat zou dan de eerste keer zijn sinds het einde van de oorlog.

Eindhoven.

L. J. M. VAN DEN BERK.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De grote gebeurtenis op de geldmarkt gedurende de verslagweek was de verhoging met ingang van 17 juli van het wisseldisconto en de andere tarieven van De Nederlandsche Bank met $\frac{1}{2}$ pCt. Een toegenomen beroep op de Centrale Bank en een verdere daling van de deviezenvoorraad vormden de aanleiding tot deze stap. Het eigenlijke motief zal echter wel gelegen zijn in de toevoeging dat zij geschiedde in het belang van een herstel van het evenwicht tussen nationale middelen en nationale bestedingen. Meer nog dan t.a.v. de ogenblikkelijke geldmarktsituatie heeft gezien het hijsen van dit stormsein door de Bankleiding betekenis als een sombere visie op de verhouding tussen sparen en investeren, dus op de kapitaalmarktsituatie.

Inmiddels deed deze discontoverhoging onmiddellijk haar repercussies op de geldmarkt gevoelen. Het Ministerie van Financiën wees bij de tender op driemaandsschatkistpromessen van 19 juli toe tegen een disconto van $4\frac{1}{8}$ pCt. p.j., en wel voor een bedrag van f. 67 mln. Hiermede kwam een einde aan het disconto van $3\frac{11}{16}$ pCt., waarop bij al de zes sinds april jl. gehouden tenders inschrijvingen werden geaccepteerd. Daar driemaandsschatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank kunnen worden verdisconteerd tegen het wisseldisconto (thans dus $4\frac{1}{4}$ pCt.) moest het Ministerie beneden laatstgenoemd percentage blijven, wilde het vermijden dat het nieuwe papier door de inschrijvers bij de eerste de beste liquiditeitsbehoefte zonder verlies naar de Centrale Bank zou kunnen worden afgestoten. Het afgifte-disconto van $4\frac{1}{8}$ pCt. betekent, dat de marge beneden het wisseldisconto thans is gesteld op $\frac{1}{8}$ pCt., tegenover bij de vorige tenders $\frac{1}{16}$ pCt.

Zoals op de Nederlandse geldmarkt gebruikelijk, volgden de marktdisconto's de verhoging van de afgifteprijzen van het Ministerie op de voet. Nog één à twee maanden lopend papier kwam hierdoor op ca. 4 pCt., twee à drie maandspapier op $4\frac{1}{8}$ pCt. Voor gemeentelijke kasgeldle-

ningen werden rentepercentages van $5\frac{3}{4}$ à 6 pCt. genoemd, doch zaken schijnen hierop gedurende de verslagweek nog niet te zijn gedaan. De (niet-officiële) callgeldrente bleef voorsnog op 3 pCt. gehandhaafd.

De discontoverhoging had voorts een wijziging van de debet en credit rentetarieven der algemene banken ten gevolge. De debet-rente in rekening-courant, die vaak gekoppeld is aan het officiële promessendisconto, kwam hierdoor op ca. $6\frac{1}{4}$ pCt. Verscheidene banken verhoogden ook hun depositorente, welke bijv. voor drie maanden vast kwam op ca. 3 à $3\frac{1}{2}$ pCt. per jaar.

Rentetarieven van De Nederlandsche Bank (in pCt.)	van af 7/4/53	van af 7/2/56	van af 25/8/56	van af 22/10/56	van af 17/7/57
Wisseldisconto	2½	3	3½	3½	4½
Promessendisconto	3	3½	3½	4½	4½
Debetrente in rekening-courant (voor anderen dan particulieren)	3	3½	3½	4½	4½

De kapitaalmarkt.

De koersdaling, die zich de afgelopen week op de aandelenmarkt voordeed, viel nog mee in verhouding tot het vele ongunstige nieuws dat er te verwerken was. De stijging van het aandelenkoersniveau in Wallstreet kwam tot staan en verkeerde in een daling, waaraan ook Koninklijke haar tol moest betalen. De A.K.U. publiceerde cijfers over het tweede kwartaal 1957 die weliswaar enige verbetering t.o.v. het eerste kwartaal inhielden, doch die toch nog altijd stukken bij 1956 achterbleven. De vrachtenmarkt onderging een verdere daling. Ten slotte liet ook de discontoverhoging de aandelenmarkt vermoedelijk niet geheel onberoerd.

Op de obligatiemarkt leidde de discontoverhoging tot een zeer zwakke stemming. Er was, zoals men dat ter beurse zo helder formuleerde, wel weinig aanbod in deze sector, maar de vraag was nog minder, waardoor o.a. sommige staatsfondsen enkele punten omlaagtuimelden. De daling ging vergezeld van verschillende geruchten, o.a. over een gedwongen staatslening. Voorts ontbrak uiteraard het bericht dat het rentegamma zou resp. moest worden afgeschaft niet op het appel; de kleinigheid, dat de Minister van Financiën zich nog geen jaar geleden bij de onderhandelingen over de grote zgn. Woningbouwlening tegenover de levensverzekeringmaatschappijen heeft verplicht dit rentemaximum niet te verhogen is blijkbaar bij velen allang weer in het vergeetboek geraakt.

Als een herinnering aan vervlogen jaren beëindigde de afgelopen week het Wetsontwerp tot instelling van een Industrieel Garantiefonds op een haar na zijn mars of liever slakkegang van idee tot wet, toen het door de Eerste Kamer werd aanvaard. Waar het te transformeren risicomijdende kapitaal, waaraan eertijds zo'n overvloed was, nu vandaan moet komen is momenteel voor praktisch iedereen een raadsel geworden.

Een realistischer geluid werd vernomen uit Amsterdam, welke gemeente de inschrijving op de tot een cause célèbre uitgedijde IJ-Tunnelling „tot een nader te bepalen datum” heeft opgeschort. De stille trom waarmee dit leningproject thans van het tapijt verdwijnt contrasteert wel sterk met de tam-tam, waarmee het werd opgediend.

Het bevorderen van het sparen, tot dusverre voorname-lijk met de mond door de Regering beleden, is thans door de indiening van een Wetsontwerp Jeugdspaarwet in een stadium gekomen dat er werkelijk iets zal worden gedaan, i.c. een premie aan de betreffende spaarders wordt gegeven. Gezien het schreeuwende kapitaaltekort moet deze stap

uiteraard slechts worden beschouwd als het allereerste begin van hetgeen nodig is.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	5 juli 1957	12 juli 1957	19 juli 1957
Algemeen		239,2	234,6	231,9
Internat. concerns		355,0	346,7	342,8
Industrie		154,5	153,8	152,0
Scheepvaart		159,1	158,7	156,2
Banken		114,6	112,9	111,8
Indon. aand.		102,8	100,5	99,2

Aandelen		f. 228,30	f. 223,50	f. 222,10
Kon. Petroleum		479	461½	455½
Unilever		303	296¼	294¼
A.K.U.		196¾	196	188
Kon. N. Hoogovens		312	304	300
Van Gelder Zn.		193½	191¼	191
H.A.L.		181½	182	178½
Amsterd. Bank		203	198	197½
H.V.A.		123	116¾	116½

Staatsfondsen		59½	59½	57½
2½ pCt. N.W.S.		86¾	86¾	84¾
3½ pCt. 1947		84¾	84¼	81¼
3½ pCt. 1955 I		84¾	84¼	84
3 pCt. Grootboek 1946		94¼	93½	91½
3 pCt. Dollarlening				

Diverse obligaties		88	87	85¼
3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI		80½	80	78
3½ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III		85¼	86¼	86¼
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen		90	91½	90¾
3½ pCt. Philips 1948		83¼	82¼	81¼
3½ pCt. Westl. Hyp. Bank				

New York		516,9-	520,8	515,7
Aandelenkoersgemiddelde				
Dow Jones Industrials				

J. C. BREZET.

RECENTE PUBLIKATIES

Sociale aspecten van het afbetalingswezen. Rapport van de Dr. Wiardi Beckman Stichting, Amsterdam 1956, 20 blz., f. 1,25.

De toeneming van het kopen op afbetaling gedurende de afgelopen jaren vormt de aanleiding tot dit rapport, dat zich bezighoudt met de economische en sociale gevolgen van het afbetalingswezen. De beschouwing is in belangrijke mate afgestemd op het materiaal, dat door de commissie-Lichtenauer is bijeengebracht. Het rapport beperkt zich in hoofdzaak tot de maatregelen, die wenselijk worden geacht ter bescherming van de consument, die van afbetalingskrediet gebruik maakt.

Ir. E. A. van de Graaff: De statistiek in Indonesië. Uitg. W. van Hoeve, 's-Gravenhage en Bandung 1955, 198 blz., f. 10.

De verrichtingen op statistisch terrein in Indonesië — in hoofdzaak bestaande uit de arbeid van het Centraal Kantoor voor de Statistiek te Djakarta — worden door schrijver onder het oog van belangstellenden gebracht. Het boek bevat naast een historische inleiding uitvoerige beschouwingen over de aard van het statistisch materiaal en de wijze van verzamelen, bewerken en uitgeven van een aantal door het C.K.S. samengestelde statistieken, welke door schrijver in een tiental rubrieken worden samengevat. Het laatste hoofdstuk is gewijd aan schattingen van het nationaal inkomen van Indonesië.

De te verwachten ontwikkeling op de arbeidsmarkt in het Waterweggebied t/m 1970. Rapport samengesteld in opdracht van Unilever N.V. door het Economisch Technologisch Instituut voor Zuid-Holland, Rotterdam 1957, 20 blz. en 10 bijlagen.

Voor het Waterweggebied valt tot 1970 een toename van

de industriële werkgelegenheid te becijferen liggende tussen 21 en 32 pCt. Over de gehele periode gezien verwacht het rapport een kwantitatief evenwicht op de arbeidsmarkt, uitgaande van de natuurlijke groei der bevolking en het te realiseren woningbouwprogramma, waarin voorzieningen zijn getroffen voor een potentieel vestigingsoverschot. Verwacht wordt, dat in de periode 1956-1960 de industriële werkgelegenheid vooruit zal lopen op de toeneming der industriële beroepsbevolking. Na 1965 zal de aanpassing van het aanbod aan de vraag echter op vrij soepele wijze kunnen geschieden.

Typenvielzahl bei Haushaltgeräten und Möglichkeiten einer Beschränkung. Forschungsberichte des Wirtschafts- und Verkehrsministeriums Nordrhein-Westfalen no. 217. Westdeutscher Verlag, Köln und Opladen 1956, 314 blz., DM. 49,50.

Evenals op andere gebieden schijnt op, dat van huishoudelijke artikelen het marktaanbod te bestaan uit een economisch niet verantwoord aantal typen per artikel. Een drietal onderzoeken, nl. bij de industrie, de handel en de consumenten, werd uitgevoerd ten einde inzicht te verkrijgen in de omvang van dit verschijnsel, de mogelijkheden tot beperking van het aantal typen en de wensen van fabrikanten, handelaren en verbruikers t.a.v. typebeperking. Blijkens het consumentenonderzoek meent bijna twee derde van de 4.000 ondervraagden, dat typebeperking in het belang van de verbruiker is. Voorgesteld wordt, gemengde commissies samen te stellen uit de industriële, de handels- en de verbruikssector met als taak de bevordering van typebeperking.

Dr. H. Buddeberg und Dr. R. Nieschlag: Länderberichte über Struktur und Leistungen des Europäischen Binnenhandels (Niederlande, Oesterreich, Schweden, Schweiz). Westdeutscher Verlag, Köln und Opladen 1955, 112 blz., DM. 12.

Het „Institut für Handelsforschung“ van de Keulse Universiteit heeft sedert 1949 verschillende publikaties over de binnenlandse handel in West-Duitsland het licht doen zien. In bovengenoemde studie wordt getracht, de eerder gepubliceerde cijfers te vergelijken met overeenkomstige gegevens van een viertal andere Westeuropese landen. Het beschikbare materiaal was echter niet van dien aard, dat de gegevens over de handel in de vijf landen op één basis konden worden gebracht en vergeleken. Daarom wordt elk land afzonderlijk behandeld en voor zover mogelijk vergeleken met West-Duitsland. In ruim honderd tabellen wordt een overzicht gegeven van het verzamelde cijfermateriaal.

Prof. Dr. J. J. J. Dalmulder: De economische problematiek van Algerije. Uitg. H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1957, 43 blz., f. 3,50.

De economisch-politieke problematiek van Algerije wordt bepaald door de discrepantie tussen de snelle demografische en de achterblijvende economische ontwikkeling. Een snelle industrialisatie zal voornamelijk uitkomst moeten bieden. Schrijver tracht de ruilverkeerseconomie van dit land te beschrijven met behulp van een model dat in grote trekken overeenkomt met een in 1955 door het Centraal Planbureau voor Nederland gepubliceerd model en gaat aan de hand daarvan na, wat de gevolgen van een drietal voorgestelde maatregelen zullen zijn.

VROOM & DREESMANN - NEDERLAND

COÖPERATIEVE HANDELSONDERNEMING G.A. TE AMSTERDAM

zoekt in verband met haar lidmaatschap van de Intercontinentale Groep van Warenhuizen een

functionaris op hoog niveau

Vereisten: een goede beheersing der moderne talen; een levendige belangstelling op het gebied van de internationale handel.

Geboden wordt: een zeer interessante en verantwoordelijke werkkring met vele buitenlandse contacten; een honorering in overeenstemming met het niveau der functie.

Eigenhandig geschreven brieven met volledige inlichtingen en voorzien van een recente pasfoto te zenden aan het Bestuur van bovengenoemde onderneming onder postbusno. 276 met vermelding in de linker bovenhoek der enveloppe „Interconto“.

Abonneert U op DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van:

Prof. P. Hennipman,
A. M. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50;
fr. p. post f 23.60; voor studenten f 19.—; fr. per post f 20.10.

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**

HET ECONOMISCH INSTITUUT VOOR DE MIDDENSTAND

vraagt een

SECRETARIS v.d. DIRECTIE

Ervaring op het terrein van middenstandsvraagstukken en van middenstandsorganisaties in het bijzonder strekken tot aanbeveling. De functionaris moet beschikken over initiatief, tact, vlotte stijl en goed begrip omtrent de toepassing van het economisch onderzoek ten behoeve van het middenstandsbedrijfsleven. Academische opleiding gewenst, doch niet vereist. Leeftijd tenminste 30 jaar.

Brieven met uitvoerige gegevens te richten tot de directie, Badhuisweg 72, Scheveningen.

DE KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE REEDERSVEREENIGING

vraagt

ECONOOM

aan te stellen in de rang van
ADJUNCT-SECRETARIS.

De functie omvat het bestuderen van economische vraagstukken van zeer uiteenlopende aard, direct of indirect verband houdend met de scheepvaart, en het verzorgen van de public relations van de vereniging.

Enige jaren researchervaring is vereist, terwijl kennis op het gebied van public relations tot aanbeveling strekt. Vaardigheid in het opstellen van rapporten en brieven, alsmede goede kennis van de moderne talen in woord en geschrift, wordt verondersteld.

Brieven met volledige inlichtingen, voorzien van recente pasfoto, worden ingewacht bij het secretariaat, Stationsweg 135 te Den Haag.

Een blik aan boord van „de Groene Draeck”, het lemsteraakjacht dat door Varend Nederland aan Prinses Beatrix wordt aangeboden, kunt U het boek

PRINSESSEJACHT

DE GROENE DRAECK

Met verrassende illustraties. Tal van (exclusieve) foto's, aquarellen, interieurschetsen in de werkelijke kleuren, een opengewerkte langdoorsnede en een grote panoramafoto van de Vlootshouw te Muiden, maken deze uitgave tot een boek van allure.

Op zwaar kunstdruk — gebonden in fraaie band.

Het boek is ter perse en verschijnt binnenkort.

Reserveer nu Uw exemplaar à f 9,50.

Bestellingen aan de boekhandel of aan de uitgever

N.V.

Kon. Ned. Boekdrukkerij
H. A. M. ROELANTS
Schiedam

De KLM

vraagt voor haar afdeling Prognose van het Bureau Marktonderzoek een

ECONOMISCH DOCTORANDUS

aan wie de leiding van deze afdeling kan worden opgedragen.

- Eisen: • gespecialiseerde kennis en ervaring op het gebied der marktanalyse
• gedegen mathematische kennis.

In uitzicht wordt gesteld een aantrekkelijke werkring met werkzaamheden, afwisselend in binnen- en buitenland.

Bovendien zal gelegenheid worden geboden zich persoonlijk in de U.S.A. op de hoogte te stellen van de ontwikkelingen der prognosetechniek.

Sollicitatiebrieven - met pasfoto - te richten aan KLM, Dienst Personeelszaken, Postbus 121, 's-Gravenhage, onder vermelding van ECT nr 2 in het briefhoofd.

1 t/m 8 september 1957

LEIPZIGER MESSE

Mastermesse mit Angebot technischer Gebrauchsgüter

Gratis Visum

TOEGANGSKAARTEN en NADERE INLICHTINGEN worden versrekt door:

NEDERLANDSE KAMER VAN KOOPHANDEL VOOR DUITSLAND,

Jan van Nassastraat 3 · 's-Gravenhage · tel. 77 78 72

LEIPZIGER MESSEAMT · LEIPZIG C1 · HAINSTRASSE 18

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400). Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Ontvangen

2

belangrijke publikaties

A. YEZHOV -
Soviet Statistics

De schrijver geeft een heldere en korte samenvatting

van de ontwikkeling van de statistiek in de Sowjet-Unie. Daarnaast verkrijgt de lezer een nauwkeurig overzicht over het verzamelen en interpreteren van de statistische grootheden. 132 blz. in de Engelse taal. Prijs f. 1.50.

National Economy of the USSR. **STATISTICAL RETURNS.** Dit boek bevat de voornaamste cijfers en feiten over het economische leven van de Sowjet-Unie en de afzonderlijke Unie-republieken. De statistieken zijn bijgewerkt tot 1956.

Vergelijkende, absolute cijfers worden gegeven voor: 1913 (laatste cijfers van voor de revolutie)

1928 (het laatste jaar van de NEP)

1940 (het laatste vooroorlogse jaar)

Ter vergelijking met de resultaten van voorafgaande vijfjarenplannen verstrekt het boek ook de plan-cijfers van het zesde vijfjarenplan. 230 blz. in de Engelse taal. Prijs f. 3.90.

Boekhandel PEGASUS

AMSTERDAM ROTTERDAM DEN HAAG
LEIDSESTRAAT 25 HOOGSTRAAT 143 HOBBERMASTRAAT 57
GIRO 173127

Adverteer in „E.-P.B.”

vacatures

Bij de **BRITISH-AMERICAN TOBACCO CO. (HOLLAND) Ltd.**

Realengracht 6—12 te Amsterdam-Centrum

kan geplaatst worden

een statistisch medewerker

Zijn taak zal zijn het verzamelen en interpreteren van statistische gegevens op verkoop-technisch gebied, alsmede het tot ontwikkeling brengen van statistisch werk op andere terreinen binnen onze onderneming. Gedacht wordt aan een kracht die een ruime praktische ervaring heeft opgedaan bij een grote of middelgrote onderneming, terwijl hij eveneens over theoretische kennis dient te beschikken.

Geboden wordt een zelfstandige werkkring met goede salariering. Gunstige pensioenregeling is aanwezig.

Sollicitaties dienen schriftelijk en voorzien van pasfoto gericht te worden aan de afdeling personeelszaken. De kandidaten moeten bereid zijn een psychotechnisch onderzoek te ondergaan.